

Молода Україна

журнал українського демократичного молоді

РІК ВИДАННЯ 8-й.

БЕРЕЗЕНЬ — 1958

No 45

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Звернення УНРади до всіх українців.

Л. Білас: Криза нашого образу історії.

В. Шевчук: Лірика.

В. Чапленко: Стара вчителька.

М. Рильський: Розмова з другом.

А. Малишко: Ти ждеш мене...

Ю. Март.: Умань.

I. Гончаренко: Самовиховання української молоді.

C. Ломачка: Побратим по квартирі
Півень.

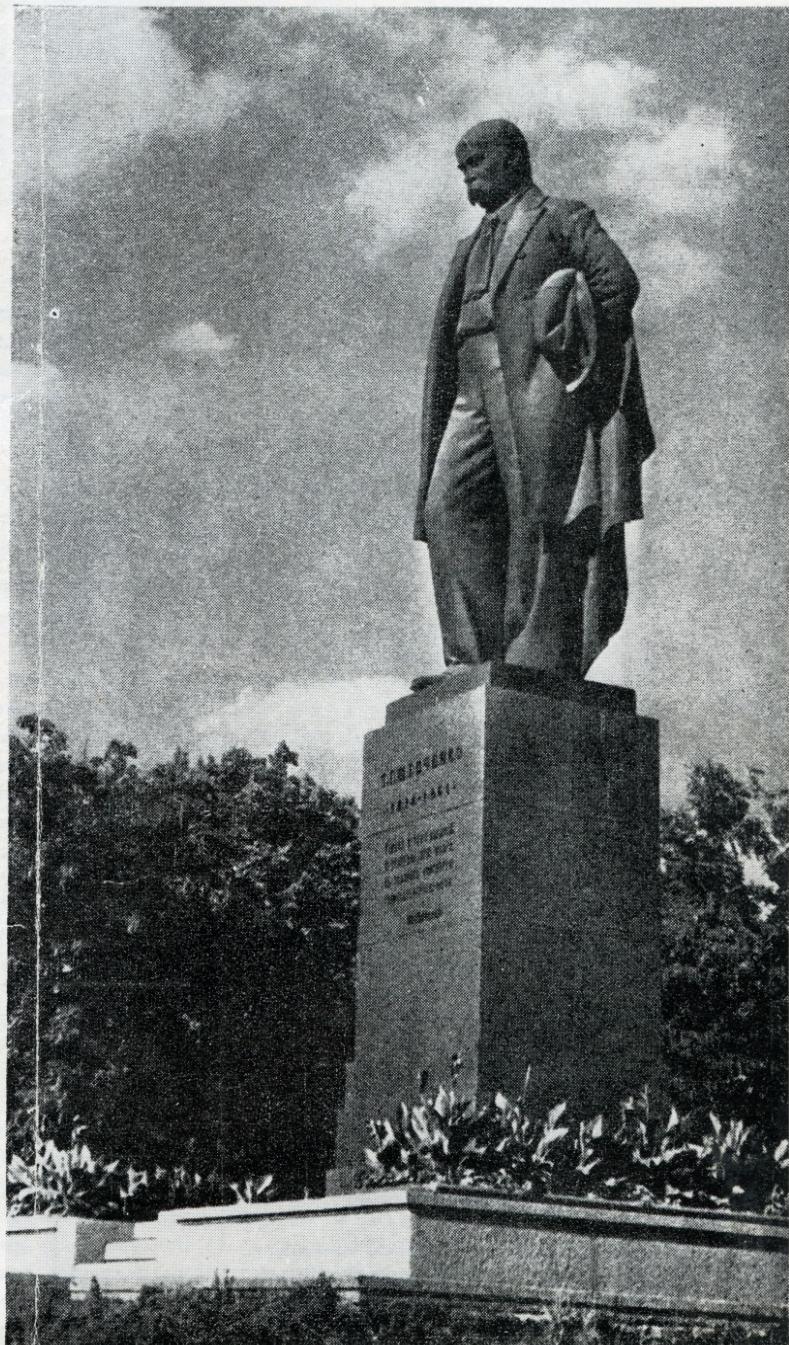
P. Василенко: Ще про "Фею гіркого
мигдалю".

B. Ворсикло: Лист без адреси.

E. Бір: Три поезії.

G. Льорка: Театр проти тих, у кого серце
набите тирсою.

Одумівська хроніка, тощо.

МОЛОДА УКРАЇНА

A Ukrainian Monthly Magazine

Published by
the Central Committee of ODUM
191 Lippincott St., Toronto, Ont.,
Canada

PRESIDENT: E. Fedorenko
Редакту Колегія в складі:

Я. Білінський, П. Гурський, Ю.
Мартинюк, Б. Олександрів (го-
ловний редактор), Е. Федоренко,
Н. Тусюк.

Адміністратор В. Павлюк.

Передплата на пів року — \$1.75

Передплата на рік — 3 дол.

На два роки — 5 дол.

Ціна окремого числа — 30 центів

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London, W. II,
England.

В Аргентині:

"Porohy",
Casilla de Carreo 3184,
Buenos Aires,
Argentyna.

У Франції:

Mr S. Lewitcki,
Rue M. Demenitroux,
Bat.—4, Ese.—F/97
Centre Petit Pre,
Creteil, Seine,
France.

Post conto:
Paris c/c - 8.286—55

На обкладинці:

Пам'ятник Т. Шевченкові
в університетському парку в Києві.

МАРШ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Слова І. Багряного

Музика М. Фоменка

The musical score consists of four staves of music in 2/4 time, G major. The lyrics are written below the notes. The vocal parts are in soprano and alto voices. The piano accompaniment part is in bass and treble clef.

Хо, продихи хх ко а хх в мо рх, за за са
хаха х хо хх, Укра хх хх зоря рх
ро дим хі з бу рах го рі, виро та ли в отражанні
хі тару за хх са хаха хо рах ти ха у сіх вере
коротах хаха хаха хаха хаха

I

Ми об'їхали землю навколо,
Пропливли океани й моря,
Та Тебе не зрикались ніколи,
Україно, ясна як зоря!

Приспів:

Ми народжені в бурях і в горі,
Виростали в страждання імлі,
Гартувалися наші когорти
На усіх перехрестях землі.

II

На дорогах чужої погорди,
На тернистих шляхах чужини
Виростали незламні і горді,
І навік Твої вірні сини.

(Приспів)

III

Через темряву глуму і змови,
Через нетрі чужої хули

Ми, як прapor надії й любові,
Батьківщину в серцях принесли.

(Приспів)

IV

Нежай ворог лютує до скону,
Він пощезне в кривавій імлі,
Бо піднімуться наші колони
Із усіх — перехресть — землі!

(Приспів)

V

Не злякають нас кулі і грози,
Нас не спинить нішо і ніде, —
Хай тремтять чорні сили ворожі —
Молода Україна гряде!

(Приспів)

VI

Не жаліли нас лицарі зради,
Не щадили посланці біди.
Хай же ворог не просить пощади,
Бо і наший девіз — "Не щади!"

(Приспів)

Від редакції: Композитор М. Фоменко звернув увагу редакції на те, що при переписуванні нотного тексту його музики до "Маршу української молоді", поміщеного в 39 числі "Молодої України", трапився недогляд. З уваги на це містимо виправлений нотний текст, а також і слова маршу в остаточній, скороченій композитором, редакції.

При цій нагоді звертаємо увагу читачів на помилку, що трапилася

у минулому (за січень-лютий) числі "Молодої України". Метрампаж забув змінити у друкарському складі число журналу та підпис до стор. 1-ої обкладинки. Має бути чч. 43-44, а підпис до кліше не "Зима в Україні", а "Крим, Сімеїз".

Шановних читачів просимо про бачення за ці прикрі для нас помилки.

Редакція.

ДО ВСІХ УКРАЇНЦІВ

Сорок років тому вільно обрані представники Землі Української, зібрані в революційному парламенті — Українській Центральній Раді, виконуючи волю всієї української нації, проголосили своїм IV-им Універсалом Україну "самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу". Тим історичним актом народ наш розірвав кайдани, якими він був закований у російській імперії протягом понад двох з половиною сторіч.

Усім громадянам Української Народної Республіки гарантувалось волю слова, друку, віровизнання, зборів, спілок, страйків, недоторканості особи й мешкання; касувалась велика земельна власність, а земля переходила без викупу в користування трудового селянства; встановлявся 8-годинний день праці для робітництва, право його на вільну самоорганізацію й участь у контролі над промисловим виробництвом; закріплювалися й поширювалися права демократично обраного місцевого самоурядування, якому належала громадська самоуправа по селах і містах України. Та на перешкоді побудови нового вільного життя українського народу стала комуністична Росія — проти відновленої Української Держави пішли війною новітні московські імперіялісти — більшовики. Ця війна проти незалежної України тривала три роки. Не зважаючи на героїчну боротьбу українського війська, під тиском переважних сил ворога Армія і Уряд Української Народної Республіки 21-го листопада 1920 року змушені були залишити територію України.

Щоб приховати від українського народу історичну правду, кремлівські правителі назвали сорокліття початку своєї агресії проти незалежної України "великим національним святом українського народу", а свою окупацію України — створенням "сувереної Української Радянської Держави". Галасливими заявами Москва намагається приховати, що ця так звана "суверена" советська Україна насправді є звичайною провінцією московсько-советської імперії, а її "уряд" — лише слухняним знаряддям у руках Москви, мовчазним виконавцем наказів московської КПСС. Усі ділянки господарського й суспільного життя України перебувають або під безпосереднім завідуванням Москви, або під її суворим контролем. Наголошуєчи всюди, що Україна стала "однією з найбільш промислових держав Європи", советська пропаганда мовчить про те, куди, кому й для якої мети йдуть ті трудові надбання українського народу. Величезна частина осягів праці українського народу йде на створення й збільшення воєнної сили московсько-советської імперії та підготовання воєнної агресії проти вільних країн. Творець і природний господар величезних дібр — український народ позбавлений змоги ними порядкувати.

За час свого панування московська комуністична диктатура зруйнувала основи суспіль-

ного порядку й добробуту найбільшої частини українського народу — українського селянства, відібралиши в нього добуту ним під час національної революції й передану йому Українською Народною Республікою землю та приневолила його відвувати в колгоспах нову "соціалістичну" панщину. Український робітник фактично позбавлений усіх політичних і професійних прав, а рівень матеріального забезпечення став нижчим, як перед революцією.

Так зване "визволення жінки від рабства" — фактично одірвало її від родини, обернуло у невільницю, примусивши виконувати найтяжчу фізичну роботу.

Українську молодь вивозиться в сибірську тайгу й денаціоналізується.

Советське так зване будівництво української "національної формою і соціалістичної змістом" культури є нічим іншим, як систематичним змаганням до русифікації України, підпорядкуванням українського духового життя московському контролеві. Українські науковці в численних дослідних установах працюють головно над завданнями, що мають служити збільшенню воєнної сили московської імперії. Українських істориків примушують фальшувати минуле свого народу, впевняти про його ніби "прагнення" бути "навікі із російським старшим братом" і далі жити в московському ярмі. Сорок років московсько-советської окупації завдали великих втрат українській культурі. За цей час ув'язнено й фізично знищено багато тисяч представників української науки, літератури, мистецтва.

Українська Автокефальна Православна Церква, цей могутній вияв релігійних почувань українського народу, знищена наприкінці 20-их років; усі її єпископи й тисячі священиків та сотні тисяч вірних заслано в концентраційні табори, де більшість з них загинули. Щоправда, спершу було зруйновано і російську церкву, але пізніше, прагнучи використати релігію для своїх цілей, Москва відновила московську православну церкву, поширивши її діяльність також на Україну, щоб таким шляхом, використовуючи релігійні почуття людності, посилити русифікацію України. В Західніх українських областях советська окупаційна влада так само знищила Українську Католицьку Церкву місцевого українського населення. Її єпископів і більшість священиків посаджено до тюрем або вислано до концентраційних таборів, де вони поділили долю своїх православних братів УАПЦ.

Відчуваючи повсякчасний національний спротив, кремлівські володари всякими способами намагаються знеславити українську національну революцію, її провідників і учасників, а також тих, хто тепер бореться за повне національне визволення. Фальшуючи історичну правду, советська пропаганда намагається змалювати обраний Українським Національним Конгресом та

З'їздами селян, робітників і вояків перший український парламент — Українську Центральну Раду, як представників "поміщиків" і "капіталістів", а оборонців Української Народної Республіки, вояків, що були селянами, робітниками, шкільною молоддю, —sovєтська пропаганда називає — "контрреволюційними й офіцерськими бандами".

Боротьба українського народу безупинно тривала всі роки московсько-більшовицької окупації. Після закінчення російсько-української війни 1917-1920 рр. раз-у-раз вибухали селянські повстання, діяли підпільні організації, як от — Спілка Визволення України, Спілка Української Молоді та інші, не вгавала боротьба українського народу за українську школу, культуру, церкву та інш.

Ця безупинна боротьба українського та інших поневолених Москвою народів призвела до кризи комуністичної системи в ССР, що виявилася в останні роки. Московська диктатура змушенна була поробити деякі тактичні поступки, як от певне послаблення терору, так зване "поширення прав" союзних республік та інше, хоч ті поступки аж ніяк не змінили суті московського окупаційного режиму в Україні.

Сьогодні світ переживає добу остаточного занепаду колоніалізму. Розпадаються старі імперії, народи колишніх колоній стають на шлях самостійного національного життя. Але кремлівський комуністичний провід, видаючи себе за оборонця волі азійських та африканських народів, у той же час намагається врятувати своє панування над поневоленими неросійськими народами ССР і народами сателітних країн, зберегти московську комуністичну імперію. Однак марні його зусилля — час розвалу московської тюрми народів наближається.

Державний Центр Української Народної

Республіки в екзилі, зокрема його Національна Рада, що складається з представників українських демократичних партій, вітають український народ з Сороковою Річницею проголошення IV Універсалом — 22 січня 1918 року — Державної Незалежності України й закликають українців на Батьківщині й на чужині і надалі зберігати віру в остаточну перемогу.

Державний Центр Української Народної Республіки закликає українську молодь, національну душу якої не зміг зламати деспотичний окупаційний режим, пам'ятати про славні діла своїх батьків і бути готовими перебрати до своїх рук прапори Української Національної Революції, щоб довершити боротьбу за волю Батьківщини.

У своїх змаганнях за волю й кращу долю український народ не самітний. З ним плече-в-плече ідуть інші поневолені Москвою народи, з ними вільні народи світу.

Хай живе незалежна демократична Держава Українського Народу — Соборна Українська Народна Республіка!

Президент Української Народної Республіки:

СТЕПАН ВИТВІЦЬКИЙ

Віце-Президент:
Олександр Удовиченко

Члени Президії Української Національної Ради:
Євг. Гловінський, Мих. Добрянський, Волод. Доленко, Вас. Діберт;

Голова Виконавчого Органу УНРади:
Микола Лівицький

Члени Виконавчого Органу УНРади:
Ол. Юрченко, Ф. Пігідо, А. Вовк, С. Довгаль, М. Михальчук, М. Хробак.

Січень, 1958 року.

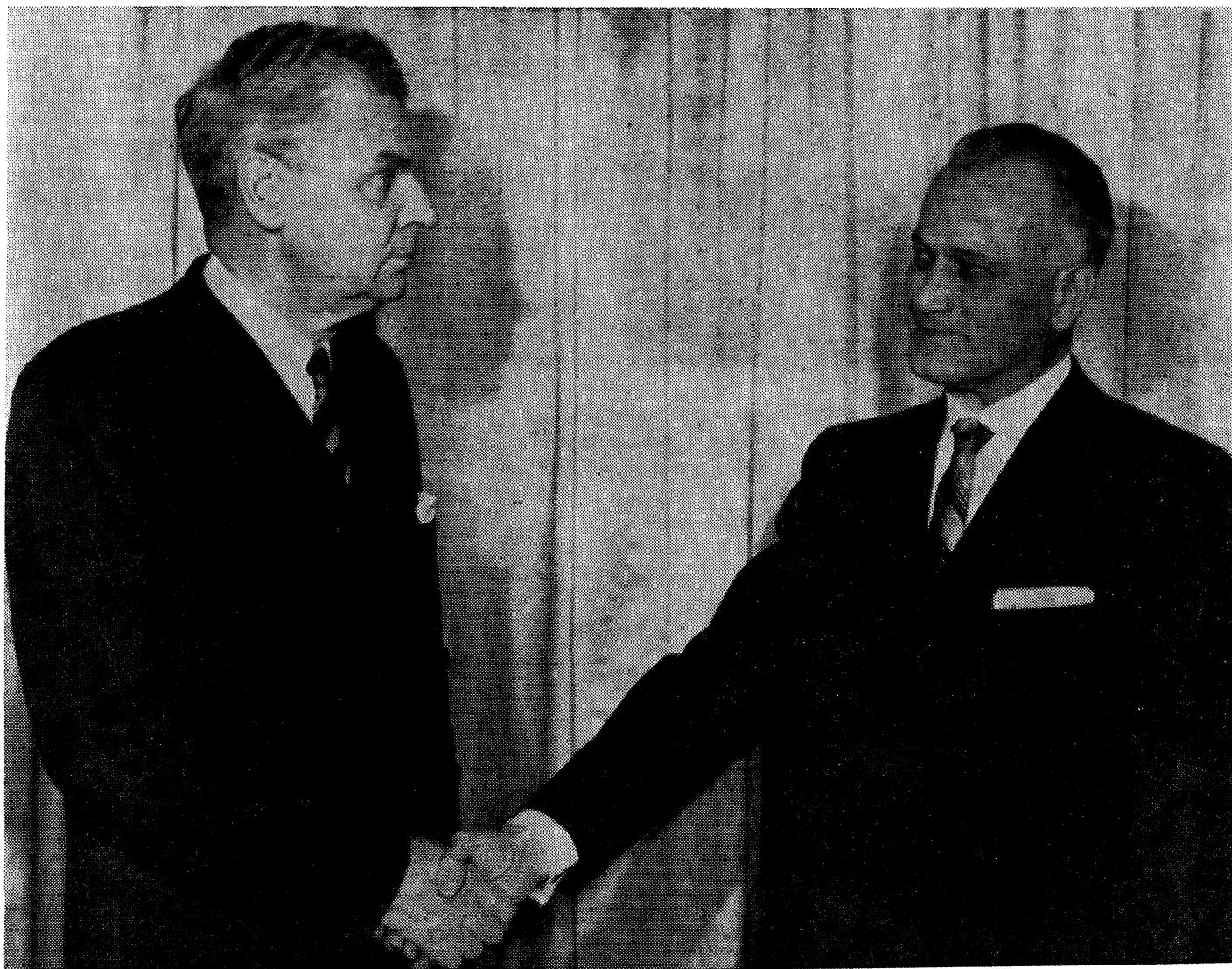
ЧЕТВЕРТА КОНФЕРЕНЦІЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТУ ОДУМ-у

4, 5 і 6 квітня ц. р. в Нью Йорку відбудеться Четверта Конференція Центрального Комітету ОДУМ-у, на якій буде обговорено ряд важливих організаційних проблем. Конференція почнеться у п'ятницю, 4 квітня, о год. 7-ї вечора в домівці ОДУМ-у при 64 схід 7-ма вулиця в Нью Йорку. Крім ділових нарад відбудеться також зустріч-вечеря з українським громадянством з участю Президента УНР д-ра СТ. ВИТВІЦЬКОГО та Голови В. О. УНРади ред. М. ЛІВИЦЬКОГО.

У справах конференції звертатись на адресу ЦК ОДУМ-у:

**P. O. Box 224, Cooper Station, 93 4th Ave.,
New York 3 N.Y., USA.**

ЦК ОДУМ-у

Прем'єр-міністр Канади Джан Діfenбейкер міцно стискає руку голові Виконного Органу УНРади М. Лівицькому під час їх зустрічі в Оттаві.

Лев БІЛАС

КРИЗА НАШОГО ОБРАЗУ ІСТОРІЇ

ІІ. МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

Хоч життя Михайла Грушевського (1866-1934) симетрично розложене на два століття, немає сумніву, до котрого з них він духовно належить. Світогляд Грушевського цілісний. Ця цілісність зумовлена ієархією вартостей, що творили риштування так для його політичних переконань, як і для його історичної концепції, які він перейняв від своїх учителів і свого оточення і які він ніколи не ставив під сумнів. Тому всі спроби віddілити Грушевського як "політика" від Грушевського як "науковця" безпідставні. Його політичне обличчя й діяльність є вислідом його образу історії і навпаки. Історична концепція Грушевського була послідовним розвитком і завершенням історичної концепції української народницької інтелігенції 19-го століття, фазами розвитку якої були "Книги битія

українського народу", погляди Володимира Антоновича і Михайла Драгоманова.

Бувши експонентом і епігоном народництва в нашому столітті, а рівночасно класичним представником типу "модерної людини" на нашому ґрунті, Грушевський своєю історичною концепцією подарував нашій інтелігенції напередодні визвольних змагань новий, "науковий" образ нашої історії, так потрібний для скріплення її в почутті слухності її аспірацій.

**

У центрі історичної концепції Грушевського, як і в інших народників, є "народ". Протягом усієї історії України "одна й та ж головна ідея переходить через увесь той ряд віків... Народ, маса народня зв'язує їх в одну цілість, і єсть і повинний бути альфою і омегою історичної розвідки. Він — ...єсть єдиний герой історії",

— заявив Грушевський уже в своєму вступному викладі у Львівському університеті 30 вересня 1894*).

Що "справжнім героєм історії" повинна бути "ціла нація", висловив уперше в програмовій формі французький історик Огюстен Тьєррі в листі до журналу *Censeur Europeen* 13 липня 1820 року. Ця програма була підхоплена польським істориком Йоахімом Лелевелем та спопуляризована Адамом Міцкевичем. Те, що в інтерпретації кирило-методіївських братчиків та російських слов'янофілів місце нації зайняв простий народ, народна маса, мало свої причини (яких у цьому зв'язку не будемо порушувати) і дуже важливі наслідки.

Згідно з народницькою традицією (джерелом якої, зрештою, були в цьому випадку праці російського правника й історика Сергієвича), Грушевський приймав, що історія України вже в своїх прапочатках розвивалася на підставі двох "принципів": князя та його дружини з одного боку, і автономної, суверенної громади з другого. Цей дуалізм, що був на ділі дуалізмом "держави", яку Грушевський вважав за експлуататора мас, і "суспільства", визначив хід усієї нашої (і, як треба припускати, кожної іншої) історії. Він постав у наслідок зламання князями первісного договору з суспільством (щодо якого Грушевський ішов слідом за теоріями Льюїса Рассела), при чому князь, до того часу муж довір'я суспільства, завданням якого було при допомозі дружини боронити його перед зовнішніми ворогами та берегти справедливий лад у ньому, став його гнобителем та експлуататором.

Це різке протиставлення "держави" і "суспільства" в образі історії нашої інтелігенції мало велики і здебільша негативні наслідки для нашої історії. Воно не помітне ні в Льюїсі Расселі, політичних теоретиків модерної доби, що жили в державних, англійській чи французькій, традиціях. Воно вперше зустрічається в німецькій романтиці як реакція на прусський та наполеонівський державний апарат, а згодом творить елемент ліберального світогляду (наприклад, у Герберта Спенсера або з найновіших в Е. Фрідріха). Це протиставлення хибне. Держава є на ділі однією з багатьох можливих форм усуспільнення, суспільної організації, як є ними кожне товариство, гурток, партія чи церква. Відомі часи й суспільства, в яких держава була організацією слабою в порівнянні з іншими формами суспільних угрупувань.

Живучи в часи гіпертрофії держави, до того ж в умовах царської Росії, Грушевський, разом з народниками, анахроністично зводили пе ребіг усього історичного процесу до боротьби

двох сил: темної й негативної "держави" з світлою — "народом". Ця боротьба творить метафізичний підклад його образу історії. Зло, що прийшло на світ у формі експлуататора-держави, що поділила суспільство на гнобителів і гноблених, викликало потребу нової теорії, його виправдання. Воно поділило всю історію на "фальшиву", дотеперішню, і "правдиву", майбутню, яка наступить після зняття цього поділу.

Уже у вступі до першого тому своєї великої "Історії Руси-України" Грушевський з'ясовував свою концепцію так:

"Уживши старої історіософічної термінології, се (український історичний процес — Л.Б.) можна б назвати тезою і антітезою, що доходить до синтезу в століттю українського відродження (тобто в 19 ст., — Л.Б.). Народні змагання відновляються і прояснюються в світлі поступових європейських ідей та присвоюється новою інтелігенцією, що з'явилася на тім новім ґрунті під впливом поступових ідей. Культурні елементи лучаться з національними і суспільно-політичними попереднього бурхливого періоду, і на місце оружної розпочинається культурна боротьба за осягнення ідеалів, що в'яжуть в один організм народні маси з тою новою інтелігенцією".

Так отже, за концепцією Грушевського, український історичний процес має форму Гегелевої тріяди: "тезу" — постання держави як опонента та гнобителя суспільства (9-16 століття), замінила "антітезу" — боротьба суспільства за своє визволення (16-18 століття), яка скінчилася однаке безуспішно. Щойно нова доба, доба "синтезу", яка породила нову українську інтелігенцію, визволить суспільство від фальшивої, негативної історії, в яку воно попало через первородний гріх: узурпацію влади суверенного суспільства князем та його помічниками — панами й плutoократами. Нова інтелігенція, з'єднавши з народом, усуне поділ на гнобителів і гноблених. Так постане нове, вільне суспільство майбутнього. Боротьба в суспільствах і між суспільствами перестане існувати.

**

Велика вага, якої Грушевський надавав "поступовим європейським ідеям" у здійсненні цієї синтетичної доби української історії, вимагає визначення їх місця у формaciї його власного образу історії.

Віссю світогляду Грушевського є, синонімні для нього, поняття "розвою" та "поступу", який він вважає за "вічний", "загальний" і "спрямований вперед". Усе перебуває в безустанному розвитку: людина разом з її почуттями і інстинктами, психо-фізичними прикметами, етикою, пізнанням і думками та суспільство з його "продуктами": культурою, господарством, технікою і т. п. Віра в поступ, яку Грушевський ніколи не ставив під сумнів, в те, що світ стає чим раз кращим, дається відчути безмала в кожному реченні, написаному його рукою. Звідси його оптимізм щодо напряму розвитку історії, його позитивна оцінка "динамічності", "руху", "енергії", усього "нового", "маршрування впе-

*) Тому, що посилання надто переобтяжували б нашу статтю, відсилаємо зацікавлених до нашої розвідки: "Geschichtsphilosophische und ideologische Voraussetzungen der geschichtlichen und politischen Konzeption M. Hruscavskyjs", "Jahrbuecher fuer Geschichte Osteuropas", Heft 3, 1956, стор. 262-292.

Василь ШЕВЧУК

Лірика

Я в краї рідному. Згасають барви дня.
 Співати хочеться і гратись, як дитині.
 Оце б за тином скочить на коня
 І мчать туди, де вечір стеле тіні,
 Де ситий перепел покрикує в житах,
 Зелені коники виляскують в долоні,
 А на ставку на в'язаних плотах
 Хлоп'ята будять темні води сонні.
 Стріті пастухів хотілося б мені
 Десь на шляху, а краще — при вогні.
 У руки взяти печену картоплину,
 Обдумухати всю, пом'яť її хвилину
 І вкинути в рот. А потім прилягти
 Там горілиць і пісню затягти
 Про дві гори, про Байду-молодця...
 Щоб пісня ця дзвеніла без кінця.
 Хотів би я провідати всі гаї,
 Усі садки, порослі споришами,
 Де бджіл гудуть неспіймані рої
 На вишнях, схилених над самими шляхами;
 Дістать гриба з-під листя біля пня,
 Пригнати череду, коли уже стемніло...
 Та як дитинство ти посадиш на коня,
 Коли воно давно відгомоніло!

("Україна" ч. 16, Київ, 1957).

**

Накресливши в дуже загальних рисах структуру образу історії Грушевського, можемо з'ясувати собі його передумови та його місце так в українській, як і в європейській духовості.

Рушійні поняття образу історії Грушевського постали у висліді секуляризації християнської теології історії, створеної Євсевіем, св. Августином, Йоахімом з Флоріс та Боссює. У процесі цієї секуляризації, започаткованої у 18 ст. Вольтером, Тігро й Кондорсе, постала філософія історії доби просвічення, яка потім, у 19 ст., під руками Канта і Г. Спенсера перетворилася в соціологію історії. "Вічний поступ" це зсекуляризований замінник "вічного Бога", а віра в "суверенність людини" й у те, що вона може плянувати та здійснити рай на цьому світі, секуляризована віра в трансцендентне Боже Царство, приготоване Ним, єдиним Сувереном для своїх дітей. Тому що хіліястичне здійснення раю на землі ненадійне, що воно не може відбутися зараз і заходами гурту людей, рай зльокалізовано в майбутності й призначено для людства майбутності. Поняття й ролі майбутності в цій концепції є отже результатом трансформації віри в християнський сенс історії у віру в її нехристиянський дочасний сенс. Нова майбутність не незбагненна християнська чи антична, в якій збудуться закриті перед очима смертних Божі наміри, ні звичайна часова вимірність, а плянована майбутність єдино суверенної, зараженої гібрісом людини, що сама зреалізує "правду-справедливість" на землі.

ред" (очевидно, не в мілітарному сенсі, але в сенсі Гізо, коли він говорить про "Marche progressive de la civilisation", або Канта) та його презирство до всього, що, на його думку, "статичне", "консервативне", "реакційне", "антікварне", чи взагалі "старе", "віджиле".

"Розвій історичного процесу", як тавтологічно зрештою висловлюється Грушевський, не дається ні завернути, ні затримати. І — що важливіше ще — його можна передбачити, раціонально викалькуювати. Грушевський "знає" на підставі історичного досвіду (як йому здається, на ділі ж — на підставі своєрідного "об'явлення"), які етапи пройшло людство в ході свого розвитку й куди воно прямує. Через це для нього є "річ очевидна", що "Росія піде колись також шляхом цивілізованих держав заходу" і "переведе в себе принципи конституційного життя". Бо всі народи й суспільства є складовою частиною людства, яке протягом світової історії розвивається в напрямі від "олюднення мавпи" до есхатологічного вільного суспільства майбутнього.

Концепція української історії Грушевського є невіддільною від його загального образу (чи візії) історії і звідси черпає своє історіософічне й моральне узасаднення й рацію свого існування. Це дає Грушевському право відкинути "старий", однобічно егоцентричний "принцип вибору", що за світову історію подавав історію декількох "вибраних народів". Тому що людство складається з усіх народів, справжня всесвітня історія мусить усіх їх обійтися. При цьому однак не тільки всі історичні народи і культури, але й існуючі позаєвропейські представляються Грушевському як етапи "загального розвитку людського життя на землі", якого "вже знані" розвоєві лінії кульмінують у сучасній йому європейській культурі, що є отже єдино можливою базою для "світової культури" майбутнього.

Звернім увагу на ще один важливий елемент в образі історії Грушевського: на пересувення наголосу з індивіда як героя історії на народ, суспільство і врешті — людство. У висліді Грушевський наблизився до постулату Канта, його "історія" вбралася в соціологічні шати. На цьому шляху Грушевський був послідовником Л. Гумпльовіча, а головно французького соціолога Е. Дюркгайма, за яким індивід є зовсім залежний від свого оточення, є тільки його "продуктом". Навіть індивідуальне думання не є на ділі зовсім "індивідуальним", що більше, кожне "я" є, за Грушевським, "функцією соціального життя", "індивідуалізацією всім спільнотного, загальнолюдського добра". Це стосується й найвизначніших індивідів і геніїв. Характеристично з цього погляду розуміння Грушевським Богдана Хмельницького:

"...Належить спитати себе, чи не в щасливім збурі обставин лежить в значній мірі причина всіх його успіхів..." Назвавши інших козацьких полководців, Грушевський продовжує: "Чи ці люди не відіграли б свою історичну роль не гірше, а може навіть краще від Богдана, коли б доля дала їм ті карти, що випали Богданові?"

Ця майбутність, за Грушевським, належати-
ме в першу чергу, і тут знову виявляється її ре-
лігійне коріння, переслідуванням і пригніченням:
тому українському народові, "який не пережив
свого раю в ніякій добі своєї минувшини". У ній
здійсниться "безклясове суспільство", загальна
рівність і братерство. На місце клясової держави
появиться світова федерація суспільств-громад.

Щоб це есхатологічне й по своїй суті поза-
історичне суспільство — назвім його *civitas humana* — могло постати, треба поглибити культ
людства, віру в його "історичну солідарність",
що переборола всі расові й інші перепони й ство-
рила теперішню культуру. Потрібно "зраціона-
лізувати стихійно" й "несвідомо" діючі маси,
"усвідомити" їх, бо тільки цим способом мож-
ливе раціональне плянування майбутності. Коли
за Марксом визволення від дотеперішньої істо-
рії і Гегелевої тріяди принесе пролетаріят, що
позвудеться свого клясового характеру тільки
після своєї остаточної перемоги, Грушевський
призначив цю місію нового месії та усвідомите-
ля "новій інтелігенції", яку він вважав "поза-
клясовим, нейтральним, об'єктивним елементом".

**

Так отже образ історії Грушевського, будучи
вислідом духової ситуації та історичної свідо-
мості "модерної людини" кінця 19 ст., відзнача-
вався заразом деякими українськими специфіч-
ностями льокального характеру, посталими під
впливом власного українського історичного шля-
ху, які дають нам право називати його — го-
ловно якщо мова про концепцію української іс-
торії — "українським", тим більше, що він фор-
мував "українську людину" передреволюційної
доби. У своїх головних рисах цей образ, як ми
бачили, постав шляхом секуляризації теології
історії і від неї черпав свої характеристичні ри-
си, свою структуру й моральну силу. В ньому
віддзеркалилася духовна ситуація доби, з її ві-
рою в автоматичний поступ, недалеке зникнен-
ня воєн та "перебрання влади" гуманістичною
інтелігенцією. — Перша світова війна й револю-
ція 1917-1920 зготувала кінець цим ілюзіям.
Рівночасно образ історії модерної людини вза-
галі, а української інтелігенції зокрема, опинив-
ся в стані кризи.

Докія Гуменна

ЕПІЗОД ІЗ ЖИТТЯ ЕВРОПИ КРИТСЬКОЇ

Чи бажаєте побути один день із олімпій-
ськими богами, зайнятими пекучими справами
людського роду? Яким чином потрапила поміж
них Україна і чого вона від них хоче — дові-
даєтесь з книжки.

Ілюстрації, що тут знайдете, знайомлять із
світової слави мистецтвом острова Криту друго-
го тисячоліття до нашої ери, так дивно схожим
із нашим (трипільським) мистецтвом того
ж таки часу.

Ціна книжки — \$2.50 з пересилкою. Замов-
ляти на адресу:
Europa Krytska, Box 32, Stuyvesant Station
New York 9, N. Y., U. S. A.

B. ЧАПЛЕНКО

СТАРА ВЧИТЕЛЬКА

...Як вона вранці прийшла до школи, у ко-
ридорі її зустріла, швиденько підійшовши, одна
учениця. Ця учениця краще, ніж інші, до неї,
старої вчительки, ставилася, вірніше — жаліла
її.

— Пульхеро Павлівно...

Обізвалась та й замовкла: не посміла, ма-
бути, відразу того, що хотіла, сказати, дарма
що для цього, либонь, її й чекала.

А потім того таки сказала, тільки прити-
шеним голосом, як змовниця. Та ще попереду
бережко оглянулась.

— Там за вас написано...

— Де? Що написано?

— У стінгазеті.

Стара жінка взяла хапливо протирати трим-
тячими руками своє пенсне: воно, за якусь мить
густо з холоду запотівши, осліпило її й заважа-
ло розібратися як слід, де вона і що саме з нею
сталось. Адже вона не бачила навіть обличчя
тієї дівчини, що сказала їй "новину" і тепер,
ніби чогось ждучи, стояла перед нею.

Протирати було незручно, бо в неї була
вільна тільки одна, права, рука, а лівою вона
пригортала до лона, як мати пригортася дитину,
школярські зшитки, що їх брала додому перевіряти.

— "Я зараз", — хотілось їй сказати дівчи-
ні, щоб не ждала. — Ось тільки протру... зірву
прокляту полуду, а то нічого не видно"...

Та як тільки їй стало видно, вона побачила
не так, як сподівалась — не близько, а далеко
— те, що його двадцять п'ять років бачила біля
себе так, як риба бачить біля себе воду, — ко-
ридор і те, що в ньому було. У склепистому й
довгому і через те схожому на глибокий степо-
вий колодязь коридорі, було повно метушливої
біганини, простої — на ногах і впереди — на
руках, борюкання та всякої перескакування
численних, як мухи, істот. Ті істоти перше
зблизька й повсякчас оточували її так, як оточу-
ють гноми у перекладних казках свого стар-
шого — бавлячись ним, смикаючи з усіх боків.
Хоч ті "забавки", може, були й не особливо
старшому приємні, але він мусів удавати весе-
лого та щасливого, бо така була воля найстар-
шого в чортячому світі. Офіційно ті істоти зва-
лися щасливими радянськими школярами, а в
поезії — "весняними квітами". Вони самі спі-
вали:

Ми молоді весняні квіти,
Ми діти молота й серпа.

Звуки — найвище суцільне "а-а" на тлі
низького клекоту — були теж віддалені, ніби
з-під води чутні.

— А-а! — починалося десь у кінці коридору,
біля ясного плеса-вікна, що справді лисніло,
як вода в колодязі, і котилося попід стелею, як
морські хвилі, близче, але, мов зачароване, до
старої вчительки не доходило.

Навіть галас цілої купи сплетених у борюканні школярів, що налетів на неї, як вихор, і трохи з ніг її не збив, показався їй чужий і далекий. Так буває чужий і далекий самотній деревині в полі справжній вихор, що, закрутивши здуру, налетить на неї.

— Що ти для мене і що я для тебе? — захитає сумно сухими вітами нещасна навздогін за буйним вихруванням.

Опинившись поза тією дійсністю, що її швидше можна було назвати пеклом, аніж школою, стара вчителька злякалась: пекло-життя було краще за смерть і небуття.

Вона дрібно-дрібно всім тілом затрусилась, ноги її підігнулися, і вона, поточившись, була б упала, якби не встигла прихилитись до лутки поблизького вікна.

З рук її випали зшитки — на лутку, а частина додолу.

Учениця похопилася з підкресленою послужливістю (мовляв, "я все розумію") тії зшитки збирати.

До них підійшли й інші учні і з цікавістю дивились на свою вдарену громом учительку. Вони бо всі розуміли, що вчителька догадалась, що і як про неї в газеті написано.

Справді, їй було ясно, що тоді, коли в газетах стінних і нестінних писали тільки про викриваних ворогів, а тим ворогам загрожувано смертю та знищенню, і її не могли там хвалити.

Був бо це час, коли партія і радвлода (одність під двома назвами) повели розгорнутий наступ на капіталістичні елементи міста й села.

Але прочитати зараз те, що про неї в газеті написано, вона не могла. Це було б так, якби вона серед школярської метушні гола до ганебного стовпа під удари різок стала. Школярі ж і так біля газети, як мухи біля меду, товпилися, смакуючи чергове "викриття".

Не могла вона тепер іти й до вчительської, бо між нею і рештою вчителів став раптом мур, вона вже не була рівноправний член колективу.

Тим вона, як стала біля вікна, та так і стояла, аж доки не задзвонили ляскуче, аж вона стенулась — на навчання.

Хоч дзвінок той був з далекого світу, але він повернув її до життя, і вона, як снохода, пішла до свого клясу. Немов на смерть неминучу...

Але кляс цим разом був інший, не такий, як завжди. Якщо він раніш зустрічав її таким галасом, що аж у вухах лящало, то тепер було до моторошності тихо. Ті школярі, що їх вона боялась майже так, як і директора (бо кожен з них міг "сигналізувати" про її "ідеологічні ухили", подати які завгодно відомості до газети), тепер як покам'яніли. А як один шибеник порушив бувтишу, сказавши якийсь "дотеп" (вона злякано подумала: "про мене?"), на нього всі зачіткали, і він мусів оханутись.

Тільки очі всіх дивились на неї, немов вивчали її в новому становищі. Вона ніби відчувала їх, тих очей, дотики на собі, на руках, на обличчі, на всьому тілі. Не знала, куди діти ру-

ки, відвртала очі, ладна була крізь землю піти.

Так, десь мабуть, відчуває мовчазні погляди цікавої юрби засуджений на страту.

Краще б вони, ті учні, кричали якнайдужче. Тоді було б так, наче нічого не сталося: крик бо й безладдя були в цій школі нормальне, тимчасом як тиша — ненормальне явище. "Краще б вони кричали"...

Як заговорила (це були перші звуки, що їх вона вимовила після "розмови" з дівчиною), її голос був хрипкий і незнайомий у незвичайній порожнечі клясу.

На перервах вона зовсім не виходила з клясу, щоб ні з ким не зустрічатись.

А після навчання, як із приміщення вибіг останній школяр і в довжелезному коридорі запанувала повна тиша, стара вчителька крадькома, як злодій, тривожно оглядаючись, пішла до стінгазети. Подумки спіймала себе на тому, що без потреби йде навшпинки. А як у дальньому клясі щось раптом ляслуло, вона затіпалась, як на ножі. Та потім зрозуміла, що то: то якась прибиральниця, підмітаючи після навчання, — стукнула партою.

Підійшла до газети. Це було щось таке, як іконостас з іконами-портретами на спеціально зроблений рамі. У вічі впала "шапка" — вислів Леніна: "У нас треба шанувати щітеля так, як його не шанували, не шанують і не шануватимуть у буржуазних країнах".

А під тією "шапкою" була стаття: "Викорчуймо доостанку із нашої сім'ї недобитків ворожого клясу". У тексті цієї статті вона й знайшла своє прізвище: воно стояло в дужках як приклад одного з конкретних ворогів народу, що залишилися серед чесних радянських педагогів їхньої школи.

Провела пучкою по очах, ніби здіймаючи з них павутину. Ні, прізвище Довгополої, як і перше, таки стояло в тих дужках, "надруковане" невправною школярською рукою.

Після цього вона мусіла йти до директора: такий був, вона знала, порядок у подібних справах. Не вона йшла, а її ноги, сама ж вона була десь далеко від "усього цього".

Директор був у своєму кабінеті, сидів за столом і щось писав. Почувши, що до нього ввійшли, він підвів назустріч відвідувачі своє повне, з дитячим виразом обличчя і сковзнув по ній якимсь ніби винуватим поглядом.

— А, це ви...

— Там... про мене, — забелькотів безпорадно язик бідолашної вчительки, — написано...

— Знаю.

Та як далі вчительчин язик попросив його сказати, чому її вважають клясовим ворогом, він не відповів прямо, а замість того порадив звернутися до МК, мовляв, там розберуть.

І при цьому досить привітно посміхнувся. Від цього його кругле обличчя розтяглося, показавши білі конячі зуби, навколо яких тее обличчя було ніби очкуром стягнене.

Цю його звичку сміялись, коли треба, коли й не треба, пояснювали як якусь органічну ваду його обличчя.

Ця властивість його обличчя чималою мірою визначала його життєве становище: підлеглі вважали його добрим, а вище начальство — м'якотілим, таким, що йому не місце на керівній роботі під час розгорнутоого наступу на капіталістичні елементи; подекували, що його навіть мали звільнити з посади.

На стару вчительку директорова посмішка подіяла як цілющі ліки. Їй стало легше.

— "А він чоловік нічого", — думала вона про нього, ідучи до голови МК.

Голова МК, жінка-активістка на прізвище Затула, була зовсім не така, як директор. Це була людина, що, як вона сама частенько казала, зрилася особистого щастя (не була замужем) ради професійної роботи. А втім, наявність у неї біля самісінського носу чималої бородавки з кущиком цупкого волосся давала декому на розум, що трохи чи не ця покраса й була справжньою причиною її дівування. Адже від цієї бородавки, як про це гомоніли знайомі чоловіки у вузькому товаристві, могло просто таки занудити.

А дехто пояснював її надмірну активність не зовсім чистим минулим у партійності.

Так чи так, а вона таки була над усяку міру активна — вічно бігала, роздавала "доручення", скликала збори. Заражала активністю інших.

І Пульхері Павлівні вона піддала охоти, коли та поспітала, чи можна подавати заяву.

— Аякже! Звичайно, подавайте... Ми сьогодні й розберемо на зборах. У нашій країні не так, як у буржуазних, усяке може шукати правди. Та й у статуті нашої спілки стоїть...

Правда, Пульхера Павлівна знала, що Затула такі слова вже казала одному з викинутих із спілки. Але їй хотілося після директорової усмішки вірити в добре і голови МК.

Такий успіх зміцнив сили старої жінки. На виду її з'явився вираз запобігливої вдячності, вираз, вироблений за довге вчителювання, у тому числі й за роки при радянській владі.

Не на догану статечній жінці кажучи, цей вираз був схожий на вираз у цуцика, як він підбробрюється до господаря.

Заразом ласкаве поставлення до неї "начальства" посилило її радянські почуття, що стали за багато років звичкою.

— Великий Леніне і великий Сталіне! — шепнула вона, ідучи додому. — Ви бачите моє чисте перед радянською владою сумління...

Вона це проказувала так, як побожні люди звичайно прооказують молитви в пориві релігійної екстази. Та це не була молитва, бо вона ще замолоду, ще до революції, коли захоплювалась була передовими ідеями свого часу, перестала вірити в Бога і визнавати будь-яку релігійність, — це був тільки щирий порив вдячного за ласку серця.

У весь останок дня аж до вечора Пульхера Павлівна складала в голові оборонну промову, уявляючи заразом відповідну обстанову.

...Збори. За партами сидять замість школярів учителі й учительки їхньої школи, і думки

та почуття в них заличковані так, наче то не живі люди, а такі ж дерев'яні речі, як і парті.

Тільки на противній мордяці її ворогині "Зозулихи" аж сяє гадючою отрутою злорадість. Але не в ній сила, хай би вона від лютій стямилася.

Головні слухачі — так званий "трикутник", себто директор, голова МК та секретар "партосередку", вони бо, а не збори, що голосують тільки ради "демократизму", вирішать її справу. Почасти, щоправда, треба їй мати на увазі ще "ідкера" — ідейного керівника "піонерорганізації", що завдяки особистим здібностям мав чималу вагу в школі і міг чималою мірою заважити і в її справі.

От вона виходить наперед (не скинувши, між іншим, на "Зозулиху" ані одним оком) і починає щиро та сміливо, як воно й личить людині з чистим перед радянською владою сумлінням, говорити.

Перші ж її слова справляють враження не тільки на "трикутник", але й на отих дерев'яних людей, і не одно з них здивовано лупає очима...

— Люди добрі! Товариши мої милі! — б'є себе в груди, відриває шматочки свого серця стара вчителька. — Повірте: я радянська вчителька. Я ще до революції любила народ і не навиділа трудящих...

— Вона ще до революції любила народ, — відгукуються співчутливо переконані її щирістю збори. — А що вона помилилася у слові, так то через те, що вона стара, у неї й зубів усіх нема... нелегко їй слова вимовляти...

— А як була жовтнева революція, я хотіла була взяти зброю до рук і піти в червоні повстанці за прикладом інших жінок-революціонерок, як от Маруся Морозова...

— Вона була б як Маруся Морозова! — щиро дивуються збори.

— А до спілки я вступила з перших же днів радянської влади...

— З перших же днів! — ще дужче схвалюють збори. — Ото стаж!

— Усі громадські навантажі виконувала сумлінно й ретельно...

Збори гудуть здивовано-доброзичливим гудом.

— Збирала внески з членів усіх "добровільних товариств" — Осоавіяхему, МОДР-у, червоного хреста, спілки воявничих безвірників...

Збори в захваті...

— А як котре з членів (несвідомих, звичайно) не сплачувало своїх внесків, я частенько й сама за нього платила, щоб не сказали, що я недбало ставлюсь до громадської роботи...

Дехто з публіки спускає очі вниз, приспромлено: знає кішка, чиє сало ззіла...

Коли вона кінчає, оплески, дружні й щирі, як тріумfalні квіти, укривають її заслужену на ній народної освіти сиву голову.

Перемога повна. Директор розпускає очур свого обличчя і тисне її руку.

— Браво, Пульхеро Павлівно!..

Голова МК й собі:

— Добре сказали...

А секретар "партсередку" вносить пропозицію покарати наклепника. А як з-між усіх тільки "ідкер" (та ще "Зозулиха", але в неї інша причина) сидить пригноблений, похмурий, то вона й здогадується, що секретарева пропозиція відноситься, либонь, до нього.

**

Але ввечері, прийшовши на збори, Пульхера Павлівна побачила, що похмурий був не тільки "ідкер", а й увесь "трикутник". На виду в директора-дурносміха тепер, при свідках, не було й сліду від уранішньої посмішки, дарма що йому, очевидчаки, трудно було стягати своє обличчя, щоб не розплি�валось в усмішку.

Голова МК чомусь увесь час пиряла із зали та в залю теж із насупленим виглядом: дбала, мабуть, про стовідсоткову явку. І на неї (Пульхеру Павлівну б то) хоч би тобі раз глянула...

А водночас увесь трикутник тримався якось відокремлено від решти учасників зборів — учителів, прибиральниць та школлярського "активу", що, збившись мовчазною отарою, чекали того, що мало відбутись.

По якомусь часі трикутник відійшов до вікна (бо вже починало поночіти) і з найповажнішим виглядом узяв пошепки радитись. У нараді взяв участь і "ідкер", молодик із скандалюю для активіста червоністю під носом, як то буває у нечепурних дітей. Мав "ідкер" іще й іншу рису — великі повідгинані вуха, схожі на повтикувані капустяні листки, і ті вуха просвічувались проти сонця. Та головна його вада була не в цьому, а в тому, що він не міг вимовити слова "кукурудза". Це підривало його авторитет серед тих, що ними він ідейно керував, і серед них він, попри всю свою вагу в шкільному житті взагалі, називався "Куку'узо".

Освітлений з вікна останнім сяйвом вечерового сонця (а вуха в "ідкера" були ще й просвічені), трикутник був схожий на бойовий штаб, що в заграві пожежі готовується завдати ворогові останній нищівний удар.

Насправді ж вони радились (так думала тепер Пульхера Павлівна) тільки про порядок ведення зборів, тимчасом як долю ворога, очевидчаки, наперед уже вирішили.

Усвідомлення цього останнього так на бідолашну стару вчительку подіяло, що в неї раптом пропала всяка охота будь-що на цих зборах говорити, а тим більше оту, підготовану заздалигідь урочисту промову. Її пойняла повна байдужість за свою долю.

Зокола її байдужість була схожа на сон. Стара й зігнута, вона сиділа з похиленою головою, з заплющеними очима. Її старомодне пенсне, завжди перехняблене, як у старої курки гребінь, було тепер скривлене ще дужче і, бачилося, от-от зовсім зсунеться з носа.

А як у приміщенні несподівано увімкнули світло (це означало, що збори зараз почнуться), на її поморщеному виду стало видно ще й смертельну блідість.

Адміністратор "Молодої України" В. Павлюк та його наречена В. Суходольська.

Сиділа вона окремо від усіх колишніх товаришів — недалеко від входу, де сіла зразу ж, як увійшла.

Збори відкрила голова МК товаришка Затула (бо це були професійні збори), та потім головування передала "ідкерові", як одному з трьох членів президії, а сама взяла робити доповідь.

Із перших же її слів Пульхера Павлівна зрозуміла, яка була марна її надія на спілку: доповідачка говорила як обвинувач, а не оборонець. Пульхері Павлівні стало ясно, що трикутник — це один бог, чи то пак одна влада. тільки в трьох лицах. Вони ж бо всі були члени однієї партії, одні мали завдання... Ба більше: сама спілка трохи чи не для того й існувала, щоб допомагати владі держати "маси" в покорі.

Красиво й дотепно говорила в своїй доповіді видатна активістка школи товаришка Затула! Спочатку вона навела вислів товариша Сталіна про ту якість, що найпотрібніша большевикам, — про пильність політичну. Далі з подробицями оповіла про мерзені спроби клясової ворогів устромляти паліччя в колесо історії, що котилася не туди, куди їм хотілось.

Проте сила її доповіді була не в тому, що вона говорила, а в тому, як говорила. Те, що вона говорила — правду кажучи — було відоме слухачам і з газет, але таку яскравість слова, як у неї, рідко де можна було почути. Це не була силувана, видушувана з себе "промова" якогось радянського службовця, що виступає тільки для забезпечення себе від підо年之 в пасивності чи ворожості до наявного політичного ладу. Це був огонь, а не промова!

Після загальної частини товаришка Затула перейшла до самокритичного розгляду робо-

ти школи. Виявилось, що з боку політичної пильності в школі не все було гаразд...

Хоч це місце промови було заздалегідь з ким слід погоджене і сам директор про це знав, але його обличчя, що яскріло в президії, як місяць уповні, при цих словах розплівлося в якусь непевну усмішку. Це була така усмішка, як ото кажуть, що людина посоловіла. Десь, мабуть, до нього таки доходили чутки про його "м'якотілість".

...А що в школі не все було гаразд, про це свідчила наявність щойно викритого серед працівників школи клясового ворога. Тут доповідачка назвала прізвище вчительки Довгополої. Як тепер виявилось, ця остання була замужем за офіцером царської армії, тільки хитро це до останнього часу приховувала.

— "Була замужем?!" — подумала, почувши це Пульхера Павлівна, але з таким нерозумінням та байдужістю, наче її питали про смак ананаса чи якоїсь іншої екзотичної садовини, такої садовини, якої вона ніколи не коштувала навіть.

Вона навіть не поворухнулась, тільки очима, ніби спросоння, лупнула.

А тимчасом доповідачка взяла угрунтовувати для освічених слухачів (учителі ж, як не є) психоідеологічні зв'язки громадянки Довгополої (не товаришки!) з ворожим клясом. Беручи до уваги її вік, доповідачка поклала зародження цих зв'язків на 1904 рік, коли особливо багато було з'явилося усяких офіцерів, буржуїських синків. Тоді кожен гімназист міг зробитись офіцером.

Пульхера Павлівна крадькома зідхнула.

Еге, він був гімназист, а вона гімназистка...

Ці близкучі (в лапках) офіцерики, жовтодзьобі золотопогонники (говорила далі доповідачка) були кумирами для буржуїських дочек...

...Це б пак! Адже він був такий гарний у своїй новій офіцерській шинелі, з погонами прапорщика. Побачивши його вперше в такому вигляді (на побаченні в парку), вона сказала йому жартом: "Ваше благородіє". А він пригорнув її до свіжого з запахом фабричної фарби сукна шинелі й поцілував. Була осінь. Із каштана, що під ним вони стояли, плавко спадало позолотіле листя. Один листок сів був на його модно прим'ятій з кокардою кашкет, далі зсунувся до нього на плече, на погін, а потім сковзнув по її обличчі (вона була нижча проти нього). Відчувши лескіт, вона засміялась, а він ішев раз її поцілував... у ту ямочку (так її сказав), що зробилася на щоці від сміху.

Усякому ясно (вела мову далі доповідачка), що побутові зв'язки повинні були відбитися закономірно й на її свідомості. Маркс сказав, що буття визначає свідомість... А втім, вона повинна застерегтися: ідеологічна залежність жінки від чоловіка характерна тільки для буржуазних жінок, а радянські жінки мають звичайно свої погляди, бо вони рівноправні... в радянській країні навіть куховарка, як сказав Ленін, може керувати державою... Тимчасом як буржуазні

жінки на все дивляться очима своїх чоловіків чи коханців...

...Так, вона вірила йому, як Богові! Що він казав, те для неї й було істиною. Ба більше: їй здавалось щастям не мати своїх думок, а думати так, як він думає, почувати так, як він почуває. І тепер би вона з насолодою приймала музки за всі його думки, якби... якби він, безпутник, не зрадив її, злигавши з паскудною попівною, спархіялкою...

Тут її (Пульхери Павлівни б то) спогади перервали: доповідачка скінчила, і "ідкер", як голова зборів, надавав їй слово. Цього вимагали закони й дух демократичного, найдемократичнішого у світі ладу.

Заглибившись у своє минуле, вона не зразу добрала, чого від неї хочутъ, як не зразу розуміє людина живу дійсність, розбуджена живосилом від сну.

Отже "ідкерові" довелося вдруге сказати свою пропозицію.

Сказати? Але що ж вона скаже? З її уденя заготовленої промови не залишилося в голові ані словечка. Та й навіщо їй тепер узагалі будь-що казати?

Проте, напружившись, вона таки вимовила сухим язиком те, що вона не могла бути офіцеровою жінкою, бо... взагалі ніколи ні за ким не була замужем.

— Я ще й досі, — додала, думаючи "навіщо це я кажу? ет, усе одно" — ді... дівчина... як і сама ("ушпигну й її"), оскільки мені відомошановна доповідачка...

Сказала й сіла. А натомість підскочила доповідачка.

— Прошу інших осіб не торкатись...

— От тобі й маєш! — вихопилось мимохіть у когось із слухачів серед загальної напруженості. — Як же це так? Треба ж було перевірити...

Серед школярського "активу" зачмихали.

Цим президія була зігнана на слизьке. Таке хоч крізь землю йди!

Повне директорове обличчя почало помалу робитись від ніякової усмішки схожим на червоний місяць, такий, як він буває, коли сходить і коли про нього кажуть: такий, як діжа. Не прибирала, як бути, і активістка Затула, збита з пантелику випадково кинутим зауваженням обвинуваченої.

Урятував усіх "ідкер". Він був не такий наївний, як інші, щоб зразу пойняти віри клясовому ворогові: йому доводилося викривати не одного вже, а серед них були й хитріші за цю. Щождо кинутого з публіки зауваження, то це теж був, на його думку, не інакше, як ворожий вибрик, скерований на те, щоб зірвати збори. Тим то він строго закликав збори до порядку своєю шекерявою мовою (він вимовляв: "зборли"), а далі запропонував задавати вчительці Довгополій питання.

Від публіки запитань покищо не було. Тим то це довелося розпочати самому директорові. Він спитав, чому в одній її анкеті було спочатку підкреслене слово "заміжня", а потім закрсле-

но. Чи не було це, часом, личкування минулого?

Потім того запитала товаришка Затула, власне, вона запропонувала вчительці Довгополій щиро признатися в тому, що вона була замужем за офіцером і тим показати, що вона чесна радянська людина. Правда, в цьому вона нічого свого не придумала: так звичайно пропонували признаватись усім, кого "проробляли".

— Еге, хай чесно признається! — гукнув один із другорядних активістів, що сидів у залі з лівого боку.

— Хай признається, нічого викручуватись! — гукнув другий активіст, що сидів з правого боку.

— Авже, — обізвався третій, що сидів ззаду.

Роля цих активістів зводилася до того, що вони мали створювати голос "маси", зокрема вигукувати потрібні репліки, починати оплески тощо. Цим пояснювалося й їхнє досить симетричне розміщення — зліва, справа й ззаду. Роля ця не така трудна, але не така вже й легка: треба було так робити, щоб не було ніякої фальші, щоб ніхто не міг догадатися про попереднє зауваження тієї чи тієї активності "маси".

Цим разом у них вийшло не дуже вдало: вони виступили всі разом, і через те їхні вигуки були схожі не на ділові репліки, а на... собачий гавкіт — спочатку одно гавкне, за ним друге, далі третє...

Після цього розворушилася й маса: один школяр-активіст, хлопець років чотирнадцяти, запитав учительку Довгополу, чи може вона подати довідку від лікаря по своє дівоцтво.

Хтось із слухачів видав невиразний звук на знак подиву чи протесту з приводу цього останнього запитання, але, зустрівшись поглядом із головою зборів, прикусив язика.

Учителька Довгопола ні на одне запитання задовільно не відповіла.

Тоді сказав "пару слів" сам "ідкер" як голова зборів, а в тих словах він відзначив запеклість викриваного ворога (мовляв, вона ні в чому не призналась) і просив присутніх узяти це на увагу при голосуванні.

Пропозицію на голосування внесла голова МК товаришка Затула: вона запропонувала викинути Довгополу з лав радянської спілки як ворожий елемент.

Пульхера Павлівна розплющила очі і подивилась на учасників зборів: вони всі, як один, навіть ті, що ще вчора були її приятелі, голосували за. Правда, декотрі намагались не дивитись у її бік.

Це був кінець. Пульхера Павлівна механічно подумала про те, що викинення із спілки позбавило її права не тільки на роботу в школі, а й на заробіток взагалі.

Усе ще сонна й байдужа, вона встала й пішла до виходу.

— Ви ще можете оскаржити це в "окрфілії", — глухо бовкнув їй навздогін директор: його м'якотілість з великою очевидністю вела його до загибелі.

Дома вона деякий час сиділа непорушно біля столу. Потім подумала про те, що треба б написати заяву до "окрфілії" спілки робітників освіти. Але зразу ж це їй показалось таким важким, що вона від цієї думки відмовилась. Зарахом їй показалось багато легшим устати, підійти до шахви, де в неї була певна про чорний день рятівна речовина, і зажити тую речовину, щоб осягти міцний, солодкий спокій.

Так вона після деякого вагання й зробила.

(Із збірки "Зойк")

М. РИЛЬСЬКИЙ

Розмова з другом

Ліс зустрів мене, як друга:
Горлиць теплим воркуванням,
Пізнім дзвоном солов'їним,
Томним голосом зозулі,
Вогким одудів гуканням,
Круглим циканням дроздів.

Ліс зустрів мене, як друга,
Від дубів крислатих тінию,
Смутком білої берези,
Що дорожчий нам за радість,
Кленів лапами густими,
Сосни гомоном одвічним,
Срібним шемранням осик.

І до друга я звернувся
Із промовою такою:
Ти рости на втіху людям,
Отіній кохання чисте,
Бережи нам світлі ріки,
Що полям несуть вологу.

А за кожну деревину,
Що піде нам на будови
Чи на щогли кораблеві,
Ми нові гаї посадим,
Щоб Земля була весела,
Як веселе птаство в лісі,
Як веселі дерева.

Андрій МАЛИШКО

Ти ждеш мене...

У дні весняні, дні осінні
Ти, серце бідне, не смутись.
Отут в низенькій цій хатині
Моя любов жила колись.

Як проводжала, виглядала,
Як ми журілися в дворі,
Крізь сльози очі твої сяли,
Як день весняний на зорі.

Як подавала воду пити,
Немов би серце віддала.
І знову бачу теплі віти
І рідний сум твого чола.

І снятся очі ті дівочі,
Хай спогад милий промайне.
І все здається: в темній ночі
Ти ждеш мене, ти ждеш мене.

ЗЕМЛЕЮ УКРАЇНСЬКОЮ...

Ю. Март.

УМАНЬ

(Закінчення. Початок див. у ч. 43-44 "Молодої України")

Уранці, коли перші пристрасті вляглися, гайдамаки зібрали всіх католиків, добра половина яких були родом українці, і вихристили в Миколаївській церкві на православних. Серед них також сина та доньку губернатора Младановича. Після уманської поразки поляки, погубивши галтовані жупани, тікали геть аж за Виселу. Україна вільна! Але радість ця була не довгою. На зміну одним загарбникам в Україну сунув новий — московський окупант.

Генерал Кречетніков вислав на Уманщину ген. Кологрива, який, підступно запрошивши всіх старшин на бенкет, поодинці їх роззброїв та арештував. Івана Гонту та пів тисячі інших учасників гайдамаччини, як польських підданих, ген. Кречетніков видав полякам. Страшно знушились поляки з Гонти та козаків. Генерал Браніцький наказав відрізати Гонті язика та праву руку, потім роздягли й посадили його на розпечени штаби, здираючи зі спини смуги шкіри. Без'язикий Гонта лише повів запливими кров'ю очима і так страшно, страшно глянув на Браніцького, що той сам злякався своєї жорстокості, махнув рукою — і Гонту розтяли на четверо, розвезли на всі боки і прибили на роздоріжних стовпах. По-звірячому закатували поляки також його жінку та двох доньок.

Максима Залізняка та двісті п'ятдесят осіб із козацького проводу судив російський військовий суд у Голтах, присудивши досмертну казторгу на Сибірі. У Котельні Залізняк з 52 гайдамаками втекли, але їх знову зловлено і заслано в Нерчинськ, де вільний степовий сокіл не виніс наруги і згас. А в Умані запанували знову Потоцькі, хоч при московській владі. Але після протипольського повстання Москва сконфіскувала польські посілості, зробивши їх державними. Василіянський монастир став шпиталем, на місці Миколаївської церкви побудовано собор, який за советської влади був пограбований та перетворений на склад збіжжя. Забулась слава, місто заснуло летаргічним сном рабства. Десь прокладалися дороги, розбивалися парки, бульвари, закладалась каналізація, снувалась сітка водопроводів та електричної системи, будувалися фабрики, заводи... Все це було десь, бо доля колись славної Умані не цікавила нікого. Дореволюційні пивоварний, спиртовий та невеличкий металообробний заводи і далі залишались нечисленними промисловими закладами міста. За сорок років піклування старшобратньої Москви не збудовано жадного заводу чи фабрики, хоч населення зросло вдвое за рахунок зруйнованого села. Розпочата залізнична колія з Умані до Одеси, що мала зробити місто транзитною стан-

цією, заростає травою й посьогодні. Проте невірно було б твердити, що совєтський прогрес не сягнув Умані. Чорні квадрати загратованих вікон понурого корпусу тюрми передова совєтська техніка наглухо закрила "козирками", щоб т. зв. клясовий ворог не побачив соняшного проміння. На подвір'ї Допру з ночі в ніч ревли мотори півторатонок, щоб заглушити розплачливі зойки, плач і прокльони невинних жертв, катуваних у підвалах тюрми. "Це за Хмельниччину, це за коліївщину, а це за петлюрівщину, — рвали нігті, вичавлювали очі, виривали язики, — "кололи, кололи"... не десятками, не сотнями, а десятками тисяч переходили вони через уманський конвеер, і заломлені, морально вбиті, ішли безконечними етапами доживати свій вік на північ, на схід, і по них зникав усякий слід... А незломних духом убивали в потилицю, складали штабелями по 32, пересипали вапном і замуровували в підземних нішах під тюрмою. Восени 1941 року відкопали ці "склади", відкопали 27 штабелів — 864 українців, найкращий цвіт Уманщини, ті що пішли на страту, не зігнувши колін перед ворогом. Цих 864 не повинен забути ніхто з українців!"

Пролетіли бурхливі роки війни. Місто двічі нещадно нищилося, не менш як третина лежить у руїнах, та тюрма залишилась незачеплена, бо ж потрібна обом окупантам. Розріті ніші засипано, і знову в реві півторатонок губляться зойки мордованих.

Також півтора десятка червоних царських казарм за містом стоять незаторкнені. Навпаки, це єдине місце, де невпинно йшло будівництво. Тут виросло ціле містечко з власним кіно, ресторанами, клубами, спецкрамницями, автобусним сполученням. Тут збудовано один з більших аеродромів київської військової округи. Тут муштрується гарматне українське м'ясо для світових революцій.

Тюрма і казарма, як символи нової влади, залишились панувати над цілим містом.

Єдиновідрядним куточком "тюремно-казармної Умані" залишився уманський чудо-парк Софіївка.

Сто п'ятдесят років тому це було дике відлюдне місце, з яким зв'язано було багато повір'їв та переказів. Саме тут, серед скель, у глибокому яру переховувались перші бурдюки, уникаючи татарських загонів. Не одна драма розгралась серед відлюдних скель Кам'янки. Це тут переховувались жиди та поляки під час коліївщини. Тут же й поховано жертви кривавої епопеї. Багато скарбів ще й донині лежать десь у потайних сховищах. Ще й донині не знайдено

підземного тунелю, що сполучав міську ратушу з цим місцем, хоч існування цього тунелю підлягає сумніву.

Лише авантюристичний елемент наважувався заходити сюди вночі. Але вдень, та ще й у свята, це було улюблене місце прогулянок. І саме в один з таких святкових днів сюди завітав володар зі своєю молодою дружиною, колишньою кріпачкою Софією. Після однноманітності Гульчина мальовничі береги річки, нагромадження скель, серед яких у тіні кристалічних осокорів хovalisя численні озерця, п'янкий запах буйних трав, що вміли вірно ховати солодку таємницю щасливого серця, — усе це захопило вчорашию кріпачку, сьогодні графиню Потоцьку.

Бажання жінки-красуні було законом для графа. Жадні скарби, тим більше праця кріпаків, не були тут тяжкою офірою.

Зaproшено відомого садівника-декоратора Мецеля — і долина Кам'янки стала наче б розворушений мурашник. Велетенські дерева рідких порід привозились разом з корінням та землею з-за сотень кілометрів і насаджувались алеями. Багатосоттонові скелі голіруч перетягались з місця на місце, нагромаджувались одні на другі, щоб створити наче б то природні печери, гrotти, виступи й тераси.

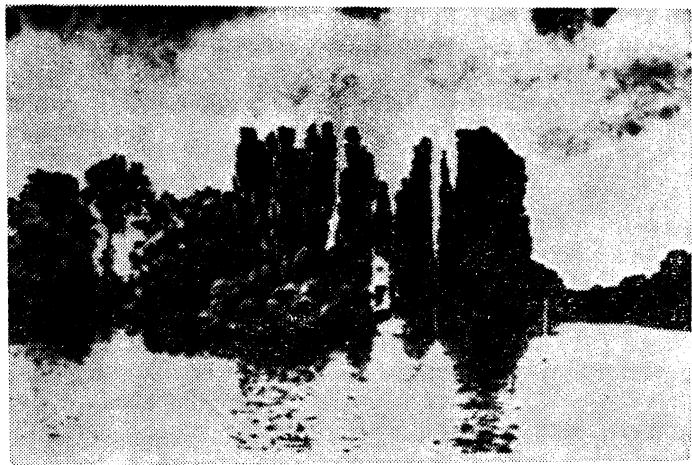
Свою працю мистець-декоратор завершив досконало, створивши мальовничу концентрацію всіх можливих у природі творів без ніякого враження штучності. Все це здається гармонійно природним, наче справді існуючим від віків.

Коли три роки згодом Потоцькі повернулися з-за кордону відсвяткувати день народження Софії, праця над парком наближалась до завершення. По бенкеті запрошено всіх гостей на прогулянку, куди й пощо — ніхто не знав. Понад трисота екіпажів зі знаттю з цілої Польщі та України потягнулись по Садовій до Кам'янки, де перед очима гостей виріс, немов у казці, чудо-парк Софіївка. Через тяжкі ковані ворота дорога переходила між два ряди кристалічних каштанів до павільйону квітів. По обидва боки воріт височіли побудовані у класичному стилі вартові-вежі.

Західній бік дороги — це суцільна стіна зелені, що на пагорбку перейшла в дубово-грабовий ліс — початок Дубинки. Справа, серед численних скель, пробивала свій шлях Кам'янка, за якою на схилах горбів розкидався повний сонця й повітря "Грибок" — загадка про часи, коли на одному з тих горбків стояла бесідка у формі гриба...

Каштанова алея закінчувалась білим "Павільйоном фльори" у дорійському стилі з високими, класично простими колонами, що підтримували плоский дах. Під самі сходи хлюпочеться хвилює ставок, серед якого на острові-скелі змія сичить двадцятьшестиметровим стовпом води у блакит неба. Справа видно гранітний міст у формі арки, нижче нього шлюз, що регулює воду в ставку.

По обох боках ставка простяглися в чотири ряди алеї, переплетені доріжками, стежечками з

Софіївка. Острів кохання.

відлюдними альтанками, лавочками, таємничими гротами, пахучими клумбами. І на кожному кроці статуй.

На правому боці скеля-тераса — Бельведер, де знайшов собі притулок красунь Аполон. Внизу у воді — величезна гранітна глиба, "скеля смерти", під якою поховано трисота кріпаків-будівельників. Невідомий скульптор-кріпак увіковічив їх пам'ять, таємно вирізьбивши профіль юдиного обличчя, що нагадує профіль господаря. Кажуть, що в темні осінні ночі можна чути їхній стогін... Навколо Бельведеру розкинулись Кавказькі горки. На північному схилі лежить тераса Муз.

У південній частині, на найвищій точці серед поляни, оточеної дубовим лісом, у тіні одного з найстарших дубів парку красується Китайська Бесідка, з якої вздовж просіки відкривається широка панорама на Долину Велетнів — хаотичного нагромадження велетенських скель найдивовижнішої форми. Об ці скелі на водяну пилью розбиваються великий та малий водопади.

Тут же білою аркою перекинувся ажурний міст до центральної частини парку — Басейну золотих рибок, серед якого стоїть мамутова ваза з квітником. Тут звичайно відбуваються концерти, або танці. Над самою танцювальною площею нависла гігантська "левкадійська скеля", що, здається, ось-ось обірветься.

Між нижнім та верхнім ставками лежать Елісейські поля. Цей район наймальовничіший та найбільш насичений різними штучними творами. З верхнього ставка дзеркальним водопадом починає свій шлях струмок. За срібною пеленою водопаду у гроті заховалась богиня кохання Венера. В підніжжі схилу стоїть фазанник — будова з нетесаних колод, споруджена в 1850 р. для фазанів, нині перебудована на бесідку, в середині якої є фонтан. Нижче йде Критський лябіrint, площа, усіяна камінням, серед якого складний візерунок переплетених стежечок — дороги в житті, далі Чортів міст, Черепашина й Лев'яча гроти; чотири осики, три зрослі, четверта окрема, надщерблений обеліск — колона зломленого життя... — все це має печать символіки.

Елісейські поля мають особливий відбиток туги, смутку, своєрідного містичного благовоління...

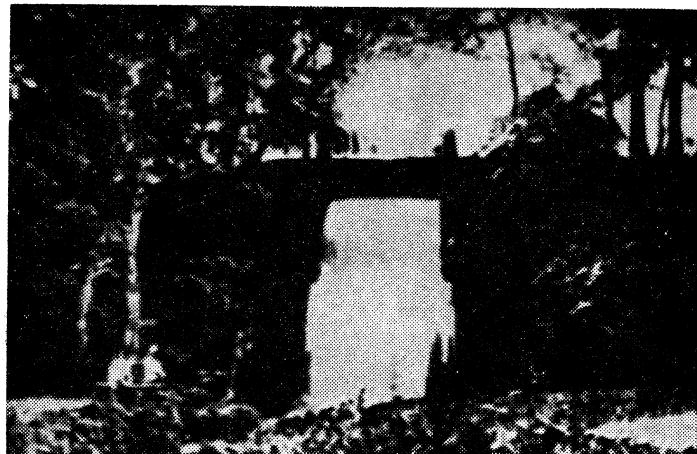
Журливе клекотіння струмка, високі тіністі дерева через крислаті гronа яких ледве пробивається соняшний промінь, порослі мохом скелі, сумні чинари, берізки, плакучі іви та тріпотливі осики доповнюють символіку скорботи за чимсь дорогим, близьким, але назавжди втраченним...

На півдорозі потічок розпорощується серед скель, щоб пробитись трьома потічками. Тут же знаходиться громова грота, велика кам'яна печера, яку підтримують гранітні колони — вдале наслідування природи без ознак штучності. Усередині темно й вогко. Вода, проведена спеціальним каналом з верхнього ставка, спадає зі стелі в правому куті, творячи Гримучий водопад. Коли труби відкриті,чується шум, що з кожною хвилиною наростає, як гуркіт грому, знову зникає, щоб у наступну хвилину громіти знову. Нині труби забились, і потічок спокійно дзюрить зі стелі. Верхній ставок творить зовсім відмінне враження. Він розташований високо і тому тут повно сонця й повітря. Крик і гамір дітвори не вщухає цілоденно.

Серед ставка — зелений острівок Цірцеї, або остров кохання. На тлі струнких свічок-тополів виділяється своєю білістю павільйон. Дерев'яний міст сполучає острів з берегом. Колись тут ходив порон, але це було давно, та чи й було насправді? Від верхнього ставка у напрямку до нижнього через шлюзи вода йде підземним тунелем. Це — Стикс. По тунелі можна перейхати човном з верхнього ставка до басейну. Подорож у тісному тунелі серед мороку, який смолоскипи освітлюють ледве на пару крохів, робить моторошне враження, цілковито виправдаючи мітологічну назву Стикс.

З Мертвого озера вода терасами спішить аж до великого водопаду, щоб з гуркотом обірватися з двадцятиметрової тераси на хаос скель Долини Велетнів.

Поруч численних гідротехнічних споруд — водопадів, фонтанів, ставків та підземних річок, поруч численних архітектурних творів — мостиків, грот, символічних сходів, бесідок та павільйонів, поруч численних мармурових та брон-

Софіївка. Водоспад у парку.

Ділимося з громадянством сумною вісткою, що 13 березня ц. р. о 8-ї год. вечора несподівано помер лауреат кількох міжнародних конкурсів, піяніст-віргтюз і композитор

ТАРАС МИХАЙЛОВИЧ МИКИША

Народився 1913 р. в Києві. Музичну освіту здобув у Відні. Останніх десять років проживав у Буенос-Айресі. Осиротив дружину й дворічну донечку.

Учні і друзі.

зових скульптур — весни, зими, Меркурія, Аполона, Венери, поруч усього того парк не менше славиться своїм багатством фльори. Тут зібрано близько 400 видів різних рослин. Серед них цілий ряд екзотичних порід, що є рідкістю навіть на їх батьківщині.

Досить згадати такі, як болотний кипарис — дерево, що пристосувалося до життя в болотах утворенням дихальних корінців. Дуже рідке дерево Тінк-Го, або священне дерево буддистів; навіть на батьківщині в Японії та Китаю воно зустрічається лише в заповідниках.

Знаходимо також другого представника японо-китайської фльори — Софору. Це швидкоростуча, засуховитрива рослина, що нагадує білу акацію.

Біля верхнього ставка ростуть коркові дерева, або так званий амурський оксамит. Кора цього дерева подібна до кори коркового дуба, хоч не досягає грубини останнього.

На теплих ґрунтах Уманщини привився китайський ясен — аплант, що дуже швидко росте і творить густі зарости — корисна прикмета для укріплення схилів ярів. Поруч апланта зустрічаємо рідкісного представника фльори Північної Америки — жовту Віргінію. Пишне декоративне дерево з пахучими гронами білих квітів.

В оранжеріях плекаються: юдине дерево, трійливий сумак, держидерево та багато інших цікавих видів з цілого світу.

За парком на тисячі гектарах розкинулись дослідні поля та садки Уманського С. Г. Інституту. Інститут, що знаходиться в колишньому маєтку Потоцьких, підготовляє передові кадри сільського господарства. Сьогодні це кадри для визиску української землі чужою силою, це студент цієї школи Лисенко. Але прийде хвилина, коли Уманщина стане вільна, і на оновленій землі ці кадри прикладуть свої знання і працю своїх рук для добра українського народу, для добробуту й щастя власних дітей. Відчиняється ворота тюрми, зустріне син батька і весняним цвітом нового життя зацвіте український парк, уманський "Парк 864-ох". Потечуть туристи з цілої України, ба з цілого світу, відкриється нова, щаслива українська сторінка історії Уманщини.

Проф. І. ГОНЧАРЕНКО

САМОВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

(Закінчення. Початок див. у ч. 43-44 "Молодої України")

Але послухаймо, що кажуть про важливість виховання свого народу кращі його сини. Сковорода: "Саме виховання скривається в природі кожного народу, як огонь і світло скриваються у кремінці... Учителю належить бути з середовища свого народу, а не чужого. Не чуже виховання повинно бути прищеплене нашій людині, а своє рідне. Треба вміти його силою знайти, виробити з нашого життя, щоб знову осмисленим образом повернути в наше життя. Всякий повинен узнати свій народ і в народі себе".

А ось Ушинський: "Ми забуваємо, що виховні ідеї кожного народу просякнуті національністю більше, ніж щось інше, просякнуті до того, що неможливо й подумати перенести їх на чужий ґрунт... Бути людиною — це значить бути сином своєї батьківщини. Для того, щоб установити правильні стосунки до своєї батьківщини, щоб знати точно її вимоги, щоб не захоплюватись чимсь однобічно і тим викривляти правильні стосунки до своєї батьківщини, наприклад, шовінізмом та ін., потрібно дотримання двох умов: 1) необхідно пізнати душу народу в корінних особливостях народної психології і 2) необхідно пізнати історичний розвиток свого народу. Тільки при дотриманні цих двох умов ми будемо гарантовані від помилок і правильно зрозумімо завдання національного виховання" (Листи із Швейцарії).

Глибоко розумів значення пізнання свого народу також і Куліш. У вступі або "Предупрежденні" до 1-го тому "Історії возз'єднання Русі" він писав: "Поки не з'ясується нами пройдений уже шлях, до того часу ми раби, позбавлені самосвідомості (а в цьому, власне, і полягає рабство); до того часу ми не знаємо, що й як нам робити, а це значить, що своє майбутнє допускаємо влаштовувати комусь другому". Також в іншому місці: "Діяння предків наших, які б вони не були малі чи великі, ганебні чи похвальні — незбитно будуть панувати над судьбою наших дітей і внуків, подобно таємному, неухильному гороскопу".

А тепер дозвольте зупинитися на деяких фактах нашого сучасного громадсько-політичного життя, які безумовно мають якийсь вихований вплив на нашу людність. В українській газеті "Америка" за 1954 р. (14.11.) була стаття п. Ляховича під назвою "Схід і Захід". У цій статті він говорить про боротьбу між хорватами й сербами під час 2-ої світової війни. "Як знаємо, — каже він, — серби і хорвати — це фактично один народ. Але хорвати вирвалися з обіймів Візантії і попали під вплив Західу, католицької церкви. Серби залишилися під впливом Візантії. Вплив двох релігійних течій, Західу й Сходу, що себе взаємно виключають, вирізьбили два відрубні типи, які криють для себе

взаємну ненависть"**). І далі: "Православні, затроєні візантійським чадом, спотворили свою душу так, що, замість правди, прийняли підступ... Візантійське християнство після великої схизми почало скорим темпом дегенеруватись".

Із наведених уже цитат ясно, що, говорячи про Захід, п. Ляхович має на увазі католицьке віровизнання, з яким ототожнює розуміння Західу.

Той же п. Ляхович знов підносить питання Сходу й Західу в минулому 1957 р. У ч. 127 за місяць липень, у передовиці "Праджерело нашої ненависті" нападає він на Візантію й візантинізм, твердить, що грецька культура, як основа візантинізму, не здатна до синтези, тому вона не в силі була створити сильної держави й упала. Рим же, на його думку, мав синтетичний талант і тому створив сильну імперію. А це викликало "зависть і ненависть до Риму. Звідтіля ця ненависть почала переливатись в Україну і затроювати уми впливових українських кол... Вона шматує нас, не дає нам духовно скристалізуватись і виробити собі наш власний, оригінальний ідеал української духовості".

У наступному, 128-му числі той же автор пише: "З Візантії ця духовість покотилася в Україну, причинила до її упадку і залишила по собі деякі деструктивні первні, які шарпають нами донині... Ці дві течії, західня і східня, зустрівшись на Україні, вирішили себе знищити".

А ось як на цю тему пише відомий проф. д-р Огінко, нинішній митрополит Канади, у книжечці "Візантія й Україна": "Переніси свій центр на схід у Константинополь, імперія (Римська) цілком перетворилася. Старий романізм стрівся на Сході з іншими могутніми культурами — еллінською (грецькою), юдейською та персько-арабською, і розплівся в них. І наслідком цього поєднання створилася могутня, на весь світ найвища нова культура — візантійська"¹⁶.

"Глибина візантинізму в житті всіх слов'янських народів, а особливо болгар, сербів, українців, білорусів, росіян, надзвичайно велика. Уесь наш український дух, як народу, усю нашу духову культуру прищепила нам Візантія. Уся ця культура — православна. Заберіть від українців православний візантинізм, і вони стануть нагими, як мати породила"¹⁰.

В оцінці значення Сходу і його культури наводить слова "видатного філософа, глибокого знавця духової культури Сходу Н. Бердяєва, а саме: "Схід — це країна відкриття. Там Бог говорив з людиною до лица. Усі релігії повстали на Сході: релігія гебрейська, буддизм, бра-

*) Подаємо в мові оригіналу. — Ред.

Філадельфійські одумівці на товариській вечірці

мінізм, парсизм. Захід (Рим) не створив ані одної релігії, і не чув прямо голосу Божого".

Не будемо зараз дошукуватись, де ж наша українська правда в цих протилежних трактуваннях одного й того ж питання. Нас цікавить інше. Я уявляю собі нашого юнака чи юнку, які прочитають оці взаємовиключаючі себе трактування. Як це вплине на їх душі? Чи може юнацька душа правильно формуватись у дусі наших національних ідеалів у такій суперечливій атмосфері? Очевидно, ні! Щонайменше, це викличе хаос у думанні, або ж призведе до душевного розчахнення, уб'є довір'я до української преси, а може й до української справи, викличе апатію, байдужість.

А ось іще один приклад. Недавно померлий проф. Н. Григорій видав у Вінниці в 1941 р. книжечку "Українська національна вдача". І ось тут про релігійність нашого народу він пише: "Почуття побожності є тugoю охопити невідоме, усвідомити його, пояснити, вкласти у певні образи. Що менш культурні народи, то дужча їх побожність... Зважаючи на це, побожність, oprіч своєї доброї етичної сторони, є негативною властивістю, прикметою малокультурності, малої освіченості... Тому завданням удосконалення української вдачі в цей час є поширення освіти, позбавлення впливів містицизму; використання релігійної туги на мистецьку творчість і поглиблення науки".

Думаю, що такі твердження покійного автора — це вплив теорії соціалізму, яка негативно ставиться до релігії, і в наших, українських, соціалістів виявляється якщо не в атеїзмі, то в індиферентизмі до релігії. А що це значить для української рації? Чи помогає ось таке негативне ставлення до нашої релігійності розвиткові нашої національної суті?

Пригадаймо твердження проф. Костомарова, який чи не перший науково досліджував основи нашої духовості. Він казав, що "українці так довго збережуть себе як націю, як довго збережуть свою релігійність".

А ось німецький сходознавець Г. Фрюнтель по цьому ж питанні писав, що "українці релігійні до останніх глибин свого серця, але не є шпипачами догм, що самі себе мучать, як москалі".

З приводу ж синтетичних здібностей нашого народу, які заперечує п. Ляхович, він каже: "Україна прямо призначена до свого синтетичного завдання. Вона має у своєму національному характері виразний синтетичний талант. Дрібничково-мрійницьке роздумування москаля для українця далеке й чуже... Він бридиться всім, що бурить, розкладає, нищить, він любить компроміс, вид цілості, логічну гармонію... Не менше виразно доказує історія, як Україна, наприклад, створенням славної Академії митрополита Могили в Києві і твором козацького філософа Сковороди є в силі створити благодійну синтезу вітальності й релігійності, змисловості і внутрішнього життя. Є вона в спромозі піднести новою і продовжувати перерваний свого часу многонадійний процес культурної синтези Сходу й Заходу" ("Рідне слово", ч. 7, 1946).

Отже український народ релігійний аж "до останніх глибин свого серця". Це значить, що наша релігійність є основою нашої духовості, і не визнавати її або недооцінювати — значить, руйнувати націю в самих основах її буття. Як же можуть таке робити керівні діячі? А таке може бути з кожним, хто захоплюється модерніми теоріями, а при тому не знає свого.

Який же висновок слід зробити з такої ось невпорядкованості нашого громадського життя, щоб запобігти негативним впливам його? Єдино правильний буде один — ставитись критично до всього того, що навколо себечуємо й бачимо. Не вірити на слово приманливим гаслам 100%-их патріотів, а перевіряти, чи відповідає все це прагненням нашого народу, чи гармонійно в'яжеться воно з усім попереднім надбанням його. Отже, єдиним критерієм у таких оцінках буде глибоке знання свого народу, знання його психології та його історії, як казав Ушинський.

Звичайно, в деякій мірі ми пізнаємо свій народ, вивчаючи історичні чи літературознавчі схеми в наших середніх школах. Але, як бачимо, цього буває занадто мало. Необхідно звернутись до першоджерел. Знання цих джерел зразу вкаже нам, по чийому боці правда. Я хочу тут вказати на джерельні матеріали українознавства — на велетенську працю наших дослідників 19 ст. "Київська Старина" видала 103 томи таких матеріалів. До цього слід додати ще 22 томи видань "Південно-Західного Відділу Російського Географічного Т-ва". Це ціла Академія українознавства. Туди слід частіше заглядати, як у національну скарбницю і черпати звідти знання свого народу.

Джерельне вивчення історії нашого народу переконає нас у тому, що в його духовості є дві основні властивості, які він витворив і ствер-

див як основи свого буття протягом довгого, довгого ряду століть: це демократизм і свобода та ще релігійність. Здійснити ці ідеали, побудувати здорове суспільне життя на їх основі — це завдання наступних поколінь.

Правдиве пізнання свого народу зразу ж підкаже нам, що всі ті сучасні теорії, які побоюють і заперечують український демократизм, чужі нам. Нічого конструктивного в нашу національну розбудову вони не вносять. Вони є камінням на шляху нашого поступу, затримують його, збивають на манівці.

Вивчення свого народу важливе для нас іще в одному напрямі. Знаємо, що окупант у намаганні тотально нас знищити останнім часом пішов походом на нашу біологічну субстанцію. Він намагається шляхом виселення й переселення перемішати наш народ з іншими етнічними спільнотами. Не можна недооцінювати погубних наслідків такого перемішування народів. Через це перемішування може затратитись життєвий самоконтроль національної стихії, яка все вирівнює і направляє в національне річище. З власного досвіду на еміграції ми знаємо силу впливів чужого оточення. Протиставитися з успіхом йому може тільки свідомість і добре знання власних і чужих властивостей. Живемо надією, що все зміниться на краще, і ми ще повернемось на свою батьківщину. Тож можна думати, що там застанемо нові зміни, при чому негативного значення. Все негативне, накинуте ворогом, треба відкинути, знищити. А це успішно зможемо зробити тоді, коли будемо добре знати тип справжньої української людини, з усіма її благородними старожитніми властивостями.

Смішні, справді, намагання ставати в позу мудреця і повчати свій 45-мільйоновий народ. Ні, не нам повчати його, який був і є великим і в бездонності своїх страждань, і в світлі, спокійні часи свого буття. Ми маленькі піщинки його, і не вчити, а вчитись мудrostі слід у нього. Він бо справжній герой. Ось така постава супроти свого народу буде правильна. Таку поставу знаходимо ми у справжнього патріота, бл. п. О. Вишні. У щоденнику з 26. 12. 1948 р. він каже: "Як я люблю свій народ, коли він мене "зничожає" своєю мудростю, своїм дотепом, своїм неперевершеним "своїм"... І я його розумію, і він мене розуміє, і він знає... що люблю ж я його, як сонце, як повітря, а він, народ, стоїть, підморгне, усміхається... Та будь же ти тричі щасливий! Яке щастя дивитись одкрито в очі свого народу! Тільки він, тільки народ! Згадайте всю трагедію нашого (а, може, хоч трішки — й моє!) народу, — тільки правда, тільки правда, тільки правда! — на чолі нашого народу. І він, великомилостивий, завжди творив свою історію тільки по правді.

27.12. Який же він могутній — народ наш! Умирав уже, царі його додавлювали, а він узяв та й дав Шевченка! І ожив народ, і розцвів народ! Бо він — народ!

4.5. 1949 р. Я вважаю за українця не того, хто вміє добре співати "Реве та стогне" та садити гопака і не того, в кого прізвище не "ко",

— а того, хто бажає добра українському народові, хто сприяє його матеріальному і духовому розвиткові...

12.12. 1949 р. Народ мене оцінив. Спасибі йому. Значить, жив я не паразитом. Зрозумійте (мабуть, не зрозумієте!), що коли на виступах мене вітають слухачі, народ, я приходжу додому і падаю знесилений, терзаючись (так: терзаючись!). — За що?! За що — люблять? Я ж нічого достойного Великого Народу не зробив! Усі оплески, всі виклики — я розумію як вимогу: "Зроби!" А де сили?

А який же народ наш добрій, який увічливий, який делікатний! Скільки ж у нього добра для всіх тих, хто хоч трішечки дав йому незвичайного, небуденного, до роздуму придатного...

20.10. 1950 р. Хто ж я такий для народу? — Я — народній слуга. Лакей? — Ні! Не пресмикався. — Вождь? — Та Боже борони! — Слуга я народній, що все мое життя хотів, щоб зробити народові щось хороше. Я — слуга народній. І я з того гордий, я з того щасливий!

Ніколи я не зрадив інтересів свого народу. Ніколи!"

Це постава справжнього патріота до свого народу. Служити своєму народові, а щоб добре служити й не помилятися, — треба знати його, знати, що йому буде на користь, а що пошкодить.

Ось так працюючи над собою в цих двох напрямках — самопізнання й пізнання свого народу — можемо творчо збудувати свій ха-

Одумівці вітають Голову В.О. УНРади М. А. Лівицького

Голова Виконавчого Органу Української Національної Ради М. А. ЛІВИЦЬКИЙ, що в лютому-березні ц. р. відвідував головніші скupчення української еміграції в Канаді й США, кілька днів перебував у місті найчисленнішого скupчення українців на Сході Канади — в м. Торонто. Кілька днів перед цим, у день прибуття Голови Виконавчого Органу УНРади до Торонта, його зустріла на місцевому аеродромі делегація Гол. Управи ОДУМ-у в складі: голови М. ГРИНЯ та пресового референта В. ВАКУЛОВСЬКОГО. У розмові з делегацією ОДУМ-у Голова ВО УНРади виявив зацікавлення ОДУМ-ом та бажання ширшої зустрічі з одумівським активом.

На політичному вічі, що пройшло при масовій участі українського громадянства, Голова ВО УНРади затвердив ряд актуальних політичних проблем. У підготовці цього віча брав участь ОДУМ. Голова Гол. Управи М. Гринь був у складі президії.

У п'ятницю, 28-го лютого, в честь приїзду М. А. Лівицького до Торонто, в розкішній залі Кінг Едвард готелью влаштовано банкет, що на довгий час лишив найкраще враження в усіх учасників. З квітами вітали М. А. Лівицького члени Юного ОДУМ-у З. ЛІЩИНА та В. ШАПКА. Усно привітав прем'єра голова Гол. Управи М. Гринь.

рактер. Як я вже згадував, що шлях трудний, бо це шлях росту, піднесення на висоту, а не скочування у міщанське болото. Зате там, на висоті, здобудете найбільшу цінність, яку тільки може мати людина: загартований і добре сформований характер на національному ґрунті. Бо не матеріальні блага, навіть не ті чи ті таланти й обдарування є цінністю в людині й для людини. Ні! Такою є єдиною цінністю є її характер. Над витворенням його треба свідомо й цілеспрямовано працювати впродовж довгого ряду літ. Тому й ціна такої людини велика.

Труднощі полягають іще в тому, що на таку виховну працю немає ہоди в сучасному суспільстві, немає відповідної атмосфери. Ось якби ми навчилися цінити в людині перш усюого її характер і з такою міркою підходили до кожного, то це, врешті, витворило б потрібну атмосферу і було б могутнім стимулом до самовиховної праці.

Іще одно слід пам'ятати в справі самовиховання. Сучасна епоха надто складна й заплутана. Ви можете читати в пресі про різні найновіші теорії й напрямки людської думки, часто суперечливі й взаємовиключаючі. Це — вершини у пошукуванні правди життя. Не хапайтесь за ці вершини. Вивчайте спершу основи, усталені науковою. Пізніше вже, у старшому віці, зможете сягати на ті вершини, та й то лише ті, хто до цього покликаний.

Серед різної літератури, яка може попасті вам до рук, є тепер багато всякого занепадницького гамуззя, яке затрує молоду радість життя, вводить у пессимізм. Пессимізм — це неміч душі, неміч, яка послаблює, розмагнічує життєві сили. Будьте оптимістами, творцями нового життя. Ви — представники народу, який ще не виявив усіх своїх сил і можливостей. Будьте гідні свого народу і тих завдань, які він ставить перед вами. Готуйтесь до "великого моменту"! Будьте готові!

Свирид ЛОМАЧКА

ПОБРАТИМ ПО КВАРТИРІ ПІВЕНЬ

(Фейлетон)

Початковий поет Півень, що пише під псевдонімом Орел, знову вшанував мене візитою. Не знаю, де він був так довго. Майже два роки не з'являвся він у Торонто, не влаштовував авторських вечорів, не набридав нікому нездійсненими ідеями. І от одного вечора, коли надворі завивали січневі вітри, а я, безпечно сидячи в піжамі, читав розкішну книжку Сидора Запорожця "Соціально-побутові проблеми", надіслану мені якимсь Саранчуком, хтось загрюкав у двері. Я глянув на годинника. Було 12.30. "Що за мара?" — подумав я, неохоче встаючи. Глибинні міркування новоявленого філософа не настільки зацікавили, ввели в медитаційний настрій, що я не поспішав на гуркіт. І тому він почувся знову, цього разу ще настирливіший. Я відкрив двері — і в кімнату ввалилась якась темна, засніжена постать, досить густо заросла щетиною, з невеличкою, з усіх боків обшарпаною, валізкою.

Я влучив більше світла і аж тоді пізнав у цій химерній постаті Півня.

— Пане Півень, — сказав я, вкрай здивований, — це ви? Звідкіль?

— З тюрми, — похнюплено промовив Півень. — Через вас потрапив до тюряги.

— Через мене? — ще дужче здивувався я. — Чому?

— А тому, — спалахнув раптом Півень, — що у вас якась сверблячка, або що, міняєте квартиру за квартирою! Два роки тому ви жили у фронтовій кімнаті в пана Балалайки, а тепер ось де! Ну, приїхав я з Вінніпегу пізно ввечері, куди йти? Давай, думаю собі, зайду до Свирида

Ломачки, поговоримо, та й переспати в нього можна, поки десь зупинює на постійно. Прийшов я, а у вас не світиться — ні у вас, ні в пана Балалайки. Сплять, думаю собі, незручно й турбувати. І вже хотів був відійти, як зауважив, що вікно у фронтовій кімнаті злегка піднято. От і добре, думаю собі, не буду грюкати. Підняв вікно ще трохи та й уліз. На ліжку зауважив сплячу постать. Ну, думаю собі, втімився пан Ломачка, не будитиму. Роззвуся, роздягнувся та й під ковдру. Задоволений, що все так добре склалось, навіть дружньо обняв вас трохи. І тут... — Півень вкрай огірчено махнув рукою і замовк.

— І що? — спитав я зацікавлено.

— Відомо, що. Несамовитий вереск, крик, поліція... Це заки прибула поліція, мене порядно натовкли якісь чортяки. Одна щока ще й досі більша від другої...

— Але в чим справа? — ще не зовсім розумів я.

— А в тім, — сердито пояснив Півень, — що ви давно вже не жили у тій кімнаті, а жила в ній якась німкеня. Про все це я довідався уже в поліції, де просидів два дні й дві ночі, поки не з'ясувалось, що я за персона...

Мені до сліз хотілось реготати, але трагедійний вигляд Півня врешті-решт розчулив мене і я сказав:

— Так, пане Півню, дійсно прикра колізія. Буває. Я справді надто часто змінюю квартири. Але на цій я досить добре влаштувався, так що лишайтесь тимчасово в мене, поки знайдете щось постійніше.

Обличчя Півнєве одразу прояснилось, він поставив валізку в куток і почав роздягатись. Я хотів частувати Півня чаєм, але він вибачливо відмовився і поспішив до ліжка. Був, видно, стомлений. І, поклавши шкарпетки на радіатор, а рукопис нової збірки під подушку, Півень зразу ж заснув сном праведника.

**

Так почалось мое родинне співжиття з Півнем. Уставав він чортівськи рано й чомусь товкся по цілій хаті. Перших два дні я з приписів гостинності мовчав, а на третій обережно настякнув, що коли вранці Півнєви не спиться, то чи не міг би він, принаймні, не товктися. Півень зразу ж погодився, і хвилин п'ять у хаті було тихо. А тоді знов те саме.

— Пане Півню, сказав я. — Ви ж обіцяли...
Щойно п'ята година ранку!

— Не можу, пане Ломачко, — вибачився Півень, — ніяк не можу. Коли на мене сходить натхнення, то я мушу товктися. Ви — інша річ, у вас спокійний жанр, а от спробували б ви поезію!

Він присів до мене на ліжко.

— От, недавно, у Вінниці, зі мною трапилась така пригода: мій приятель Микола запросив мене скупатись. Я, знаєте, не дуже охочий до води, але Микола запевняв, що річка не глибока. Ну, пішли ми. І що ж? Я ледве-ледве не втопився. Так оце я і пишу про всі ці справи. Прочитати?

— Ну, читайте, — сказав я, зітхнувши. — Тільки швидко й найголовніше.

Півень урочисто прокашлявся й почав:

...Я без охоти: сусід покликав
Освіжити тіло. Біжу додолу.
На бережку довгенько хникав,
Уплав пускаюсь, разом й Микола.
Предвічний став. Глибінь-яруга.
Поважно плавати — вода не шутка...
Душа бісова штурнула друга
Упхнув зненацька у тім'я хутко.
Добре дивитись — збоку сміяється,
Коли запліли в голову дури...
А як же мені вже й рятуватись?
Берег яруги: як стіни мури.
Раптом ударив о дно ногами,
Разів ще кілька гулькнув до верху,
На серці втома, знеміг руками,
Світ вже жовтенький, зір у померку.
Друзяка бачить страшну пригоду...
Із сил, що міг, почав горлати.
Стукнуло в дуру, що зробив шкоду:
Мусиш другяку порятувати!
До ставу збіглось людей пів сотні,
Лізуть в безодню мене шукати:
А я в безодні лежу самотній...
Беруть за чуба хутко таскати.
Отак то є з дурнем купатись,
Серце змучив та зазнав ляк:
Не стало часу з світом пращатись,
Ноги потяг, скульбачений фляк!

— Дійсно, хай йому шляк! — сказав я, вкрай зворушений. Твір був справді капітальний, і я мусів признати, що писати такі твори, сидячи спокійно за столом, ніяк не можна. З того часу Півень товкся, аж кімната ходила ходором, а я для деякої звукової ізоляції несамовитих Півневих емоцій клав одну подушку під голову, а другу зверху, на голову — і так жили.

На роботу Півень не ходив, бо раз, що безробіття, а по-друге, Півень зовсім слушно вважав, що поетам працювати не личить. З чого жив він — ніхто не зінав, аж поки з кредитової спілки при церковній громаді не почали надходити вимоги сплачувати позику. Потім надійшли вимоги ще від трьох спілок, а також від приватних осіб. Півень сумлінно відсилив ці вимоги назад відсилачам, заявляючи, що він не Півень, а Орел. Коли ж вимоги почали надходити Орлові, Півень резонно заявив, що це його ні трохи не обходить, бо він же не Орел, а Півень. І так жив безтурботно, як голуб.

Мабуть, Півень зінав якийсь секретний спосіб впливу на людей. Ні для кого в Торонті не було таємницею, що Півень — шахруватий тип, але коли в неділю він з'являвся біля церкви чи в якомусь іншому громадському місці, з неодмінним портфелем під пахвою, звідусіль лунали запобігливі вітання:

— А, пане Півень, доброго здоров'ячка! А що у вас нового?

— Та, дякувати Богові, нічого, — басковито відказував Півень, а тоді дружелюбно брав когось із запобігливих вітальніків під руку, відводив трохи вбік і півголосом, але з виразом непохитної гідності на обличчі, щось вияснював. Вітальник чомусь зразу ж ніяковів, зітхаючи сягав по гаманець і виймав з нього кілька десяток. Не рахуючи, Півень хвацько пхав їх у кишеню і прощався. В таких випадках він неодмінно купись поспішав і не любив даремної балаканини.

Особливо подобалась кремезна постать Півня жіночтву, а буйний чуб, що воронячим крилом спадав на чорні, демонічні очі, заставляв тримтіти не одне жіноче серце. Чимало хто з дівчат і молодиць зберігав, як найдорожчий талісман, любовні признання Півня, писані на машинці, іноді так, а іноді під кальку. Писані під кальку не вважалися такими цінними, як без кальки — але все ж у жіночих колах вони мали свою цілком безспірну вартість.

У ширшому, а надто у жіночому товаристві, Півень дуже любив говорити про свою єдину, власним коштом видану збірку поезій "Шабля і печінка". Це була невеличка збірка любовних і патріотичних творів Півня, про які я свого часу вже писав у одному з фейлетонів. Час від часу, в супроводі будь-якої поклонниці, Півень заходив у публічні бібліотеки й голосно питав:

— Чи є у вас твори Півня, інакше кажучи, Орла?

Як правило, йому відповідали "ні".

— Теж іще мені бібліотека! — презирливо кривився Півень і з виглядом ображеного клякса виходив.

По тижневі перебування в Торонті Півень вирішив за відповідне запрости мене в ресторан. Ми сіли за маленьким столиком у ресторани "Палляніця", що його утримував відомий на цілій Торонто патріот і добродій Мазниця. Замовляв Півень. Він довго розглядав список страв, намагаючись вибрати щось найліпше і найдешевше. Нарешті вибрал вареники. Привітна дівчина поставила перед нами дві тарілки і якраз хотіла спитати, що ми будемо пити, як Півень люто зиркнув на неї і, показуючи на тарілку з варениками, ревнув:

— Це що?

— Пироги, — сказала дівчина, не розуміючи, в чім справа. — Ну, хай будуть вареники, — поправилася вона, думаючи, що Півневі залежить на назви.

— Знаю, що вареники, а не верблюди! — grimnuyv Pivn'ya. — Ale скільки їх? Це, по вашому, порція?

— А так, — сказала дівчина, — порція. Якщо ви дуже любите вареники, то можете замовити подвійно.

Це докраю розлютило Півня. Він несамовито схопив тарілку з варениками, аж масло з неї бризнуло мені на штани, і побіг між столами, шукаючи моральної підтримки у відвідувачів ресторану.

— Це порція? Це порція? — кричав він, соварючи кожному під ніс тарілку з злощасними варениками. З кухні вийшов пан Мазниця. Він не любив ніяких "троблів" у його бізнесі і рішуче зупинив Півня. Він розважно вияснив непогамовному поетові, що за 15 років його жертвою праці на тернистій ниві харчування українського громадянства він оце вперше зустрічається з таким халепським костюмером. І хоч він дуже не лайкує відступати від встановленого порядку, і нігди не зробив би цього, якби Півень не був поетом — він готовий, однак, у формі винятку, додати Півневі один, ба навіть два, вареники. Ale при цьому він не може не сказати, що таке поводження, як Півневе, лицює не поетові, а хіба лиш, за перепрошеннем говорячи, безрози...

— Що-о? — крикнув Півень і схопив Мазницю за краватку. Чим скінчився цей обмін аргументами між Півнем і Мазницею, я не знаю, бо чомусь одразу втратив appetit до вареників і, поспішно заплативши, вийшов. Можу тільки сказати, що надвечір Півень прийшов до хати з другою підпухлою щокою — але, шануючи його субтельну гоноровість, я не питав, чи ця підпухлість ресторанного походження.

Після пригоди в ресторані Півень трохи занепав духом і не робив ніяких позик. Може б він робив їх і далі, але з часом кількість Півневих вітальніків, а тим більше охочих до позики, все меншала і меншала. Дехто навіть дійшов до того, що, зауваживши здалеку романтичну Півневу постать, переходив на протилежний бік вулиці. Це вдарило по самолюбству Півня і він усе частіше і частіше сидів дома. I з цього часу в нашій гармонійній перед тим симбіозі заіснували початкові симптоми кризи.

Відома річ, що кризи, базою яких є політичні, релігійні чи взагалі духовно-ідеологічні розходження, багато менш дошкульні, ніж кризи побутового характеру. Зла фортуна хотіла, щоб ми з Півнем ввійшли в колізію якраз у побутовій сфері. Я вже згадував вище про досадну властивість Півня прокидатися раннім ранком і будити мене якраз тоді, коли вві сні мені ввіждалася неділя — єдиний в тижні день, коли я не повинен іти на фабрику жіночих туалетів. Ale Півень мабуть тому і називався Півнем, що прокидався ще затемна й сповіщав, як умів, про ранок. Я примирився з цим, як примирився також з його звичкою сушити дуже рідко прані шкарпетки у кімнаті на радіаторі. Це було, що-правда, неприємно, але в загальному не відбивалось на головних підвалинах моєї екзистенції. Проте з якогось часу, спершу скромно, а далі все рішучіше й рішучіше, Півень почав тотально спорожняти всі резерви моого харчування. Що-суботи після праці я робив великий закуп харчів на цілий тиждень, щоб у догідну хвилину безтурботності завжди мати під рукою помаранчі, яблука, виноград, консерви та ім подібні інші споживні речі. З часу переїзду до мене Півня кількість купованих речей була належно збільшена. Ale, вертаючись у понеділок ввечері з роботи, я заставав запаси майже вичерпані. Півень тихо сидів за столом і писав.

— Що ж, — казав я, вмившись і полегшено зітхнувши після трудового дня, — хильнемо помаранчевого соку, пане Півень?

— Дякую, — з незвичною для нього скромністю відповідав колега по кімнаті, — щось не хочеться...

I коли я сягав за банькою, щоб дістати помаранчевого соку, виявлялося, що не тільки помаранчевого соку, а взагалі ніяких харчових продуктів із тижневого резерву вже немає.

Зітхнувши, я виймав гаманця й питав Півня, чи не скочив би він купити щось їстивне. Півень досить охоче йшов, хоч ніколи не купляв того, що я просив, а те, що він вважав потрібним з його власної точки зору, і ніколи не приносив здачі.

Так жили ми тихо, по Божому, Півень дуже вдоволений мною, а я менше вдоволений Півнем.

Перший вияв нерівноваги з моого боку стався тоді, коли Марта, очевидно потай від Конюшини, надіслала мені на день моого народження великого, розкішно вдекорованого, як я довідався про це пізніше, торта. Після пригоди з фазаном це була для мене справжня несподіванка. I я був би не знав про неї, якби не гарна, кольорова картка із пробитим стрілою серцем, що лежала на столі. "Вітаю незабутнього друга з днем народження! Нехай цей скромний торт нагадає тобі про незмінну для тебе Марту".

— A де ж торт? — спитав я, не бачачи нічого, крім якихось крихток на столі.

Півень винувато подивився на мене і розвів руками. Я зрозумів. I я вирішив як слід проповісти Півня. Я цілковито перейшов на ресторанне харчування, не приносив ніякісеньких хар-

чів додому, прирікши Півня на голодну смерть. Це був грізний удар по Півневі. Перший день цієї харчової бльоکади пережив він понуро й тяжко, безнастінно заглядаючи в шухляди, в холодильник та всі можливі закутки приміщення. Я читав собі "Страждання молодого Вертера" і посміхався, а Півень був суцільним втіленням ненависті до мене — мовчазної, голодної ненависті.

На другий день, на фабриці, я ще раз передумав своє рішення супроти Півня і прийшов до висновку, що зморювати голодом людську істоту, а тим більше поета, не годиться. Вертаючись додому, я купив харчів і навіть пляшку австралійського вина, щоб запити зняття бльоکади. Уявіть же моє здивування, коли, відкривши двері мого приміщення, я побачив стіл, заставлений добірними харчами і питвом, а за столом, у моїй піжамі, Півня, що видимо розкошував після вchorашньої голодної перерви і почував себе, немов сіамський принц.

— Пане Ломачко, — весело сказав він без ніякого гніву за вchorашнє, — сідайте підкріпіться!

Я не дуже вподобав те, що Півень розкошує в моїй піжамі, але що мав робити? Входити в нову колізію?

Я відкрив австралійське вино і ми випили.

З того часу життя в моїй господі надзвичайно пожвавилось. Півень цілковито перебрав на себе справи харчування — і треба визнати, що в цьому він знав кращий толк, ніж я. За три тижні ми набрали на вазі щонайменше по 8 фунтів.

Не знати, скільки ще тривало б наше іділичне співжиття з Півнем, якби одного дня, заїшовши за цигарками в мій постійний продук-

товий скlep, я не почув від склепаря, що час уже почати сплачення кредиту.

— Кредиту? — здивувався я. — Якого?

— А того, що відкрив на ваше ім'я ваш родич.

— Родич? — ще більше здивувався я. — Я не маю тут жодних родичів!

— Ну, той чорнявий, що приходив від вас, ваш брат, чи сват, чи хто там... Він сказав, що пан Ломачка через брак часу просив його відкрити в мене місячний кредит, на ім'я, розуміється, Ломачки. Ви мій постійний покупець, тс як я міг би вам відмовити?

— Це Півень! — крикнув я, — Півень! Він відкрив кредит, отже хай він і платить! Я не хочу нічого знати про цю справу. Я не давав йому ніякого доручення.

Склепар розсердився.

— Я поважний чоловік, пане Ломачко, — сказав він, — а ви тут пробуєте всякі джоки. Я не знаю, хто ваш родич, півень чи курка, і не хочу цього знати. Він прийшов від вас, я знаю вас, а не його, дац ол. Якщо не хочете платити, то... — в його голосі вже чулась дуже неприємна нотка.

— А скільки ж там платити? — спитав я.

— Та яких двісті з чимось доларів...

Я зіткнув і вийняв гаманця. Там було біля 30 доларів — і я віддав їх склепареві. Решту попросив розкласти на розмірні рати на два місяці і миролюбно розпрощався.

А прийшовши додому, на щастя, не застав Півня. Він пішов десь по своїх невідкладних справах. Я спакував, що мав, у валізки, заплатив господині за тиждень наперед і вийшав. Перебрався в іншу околицю. Куди саме — не скажу, щоб, боронь Боже, не довідався мій приятель, колишній побратим по квартирі Півень.

Ще про "Фею гіркого мигдалю"

(До обговорення п'еси в Мистецькому Стоварищенні "Козуб")

Після праприм'єри п'еси І. Кочерги "Фея гіркого мигдалю" на еміграції, Мистецьке Стоварищенні "Козуб" у Торонто зробило публічне обговорення вистави. На ньому були присутні кращі інтелектуальні сили Торонто. Роблячи підсумок у згаданій дискусії, я хотів би, як режисер і поставник п'еси, висловити декілька думок, що не збігатимуться з міркуваннями деяких головних дискутантів.

Ред. В. Софронів - Левицький, підкresливши режисерську й акторську працю та маючи окремі зауважі до виконавців, — висловив сумнів щодо вартості самої п'еси, як художнього твору, та доцільності постановки її на еміграції. О. ред. П. Хомин висловив

протилежну думку, підкresливши доцільність постановки, глибоку українськість цієї комедії та її значення й вартість. Режисер С. Теліжин не аналізував вистави й виконання, тримаючись, за його висловом, принципу, що "вовк вовка не єсть" (від якого він врешті відішов), — і зупинився в основному на розгляді самої п'еси, яка його зацікавила. Цілком погоджується з викликом реж. С. Теліжина на творчі дискусії, творчі зудари, обмін думок, що необхідне при творчій праці. Згоджуюся з думкою, що наш ансамбль і студія режисера С. Теліжина — це окремі творчі одиниці, неконкуренційного характеру. Завдання студії — виховувати молодих адептів мистец-

тва, і в цьому заслуга реж. С. Теліжина. У нашій же праці я виходжу з заложення власної акторської продукції на сцені, і в зв'язку з цим або добираю склад до даної п'еси, або працюю індивідуально. Вітаємо думку С. Теліжина про співпрацю всіх сил. Слухна заувага про недостачу консультації з проф. В. Ревуцьким у роботі над п'есою. Признаємо цю помилку. Це сталося через постіх (п'еса зроблена лише за 2½ місяці) та через очевидну нерівність складу ансамблю, в якому дехто із старих акторів не потребував консультації про добу, епоху і т. д., а деято й так не міг би скористатися з порад з уваги на малий театральний досвід. Що необхідне в однаковому рівнem студійному колективі, те часто неможливе в мішаному — хоч на майбутнє слід зробити все максимально можливе і в цій трудній ділянці. Значення

проф. В. Ревуцького, як театрознавця, нам відоме і непотрібно С. Теліжин все це кількаразово на-голосував.

Проф. В. Ревуцький у своєму цікавому виступі підкреслив надзвичайну відповідальність, яку беруть на себе ті, що зважуються вперше на чужині поставити цю п'есу І. Кочерги, почавши своє слово з того, з чого закінчив С. Теліжин, тобто з осуду відсутності належних консультацій. Так, ми були свідомі цієї відповідальності. Пепер прем'єрою були видрукувані матеріали про автора й п'есу в "Молодій Україні", "Українському Прометеєві", "Новому Шляху" та "Вільному Слові". Коєстюми були обговорені з художником, проф. І. Кубарським (як також і декорації). Навіть участь у публічному обговоренні прем'єри — доказ зрозуміння нами своєї відповідальності.

Дуже цікаві зауваги дав проф. В. Ревуцький щодо виконання по-одиноких образів у п'єсі (Бжостовського, Лесі, Францішки та інших). З тих зауважень ми могли скористатись уже на наступних виставах п'єси. Але з деякими твердженнями шановного дискустанта ніяк не можна погодитись, зокрема щодо початку п'єси піснею "У містечку Богуславку" і щодо збігу

Віра ВОРСКЛО

ЛИСТ БЕЗ АДРЕСИ

Ти для мене тільки тема,
Ти мій власний твір.
Я кохаю лише поеми,
Ти в любов не вір.

Ти, як всі, простий, звичайний,
Мрії вбога тінь.
Я кохаю тільки тайну,
Зоряну далінь.

Ти дарма холодний, гордий
І німий, як ніч.
У піснях моїх акорди
Тисячі облич.

Сонця я красу позичу,
Ласку джерела,
Бо краса твоя обличчя,
Крапелька мала.

Зачерпну могутню силу
У безодні днів,
Бо твоя душа безсила,
В ній нема вогнів.

Ти для мене тільки тема,
Казка без кінця,
Я люблю живі поеми,
А не лід мерця.

сценічної розв'язки деяких епізодів у "Феї гіркого мигдалю" з паралельними епізодами в інших п'єсах. Підкреслено зокрема те, що Г. Юра починав "Марусю Богуславку" піснею "Ой, бре море, бре", та подібність сцен метушні панночок у "Феї" перед приїздом графа до цього ж роду сцен метушні в "Ревізорі" перед приходом Хлестакова, у постановці В. Вільнера. Ця думка щонайменше дивна і я її рішуче відкидаю. Обидві вистави йшли двадцять років тому. Я взагалі не пригадую, як Г. Юра починав "Марусю" (це нагадав мені професор), очевидно, сцени корчми в обох п'єсах вимагали бравурності на відкриття завіси. Принаймні я виходив з таких міркувань. Щодо сцен метушні в "Ревізорі" і "Феї", то причина не в режисерах, а в авторах, бо коли, по характеру, Гоголь і Кочерга змальовують однакові сцени, щодо руху й експресії, то, очевидно, вони мусять бути однаково й розв'язані, і будь-який інший плян був би штучний. Все це випадковість, диктована в різних часах і обставинах життєво-сценічною логікою. Така випадковість можлива і в літературі. Наприклад, у працах про Заньковецьку й Саксаганського одного театрального критика в Україні, що вмер у 1950 р., є місця, які майже слово в слово зустрічаються у праці про тих же корифеїв, виданий на чужині в 1955 році (цитати критика Суворіна про Заньковецьку, цитати Саксаганського й т. д.). І було б дивно й нелогічно закидати пізнішому авторові наслідування, бо ж логічно-випадкове користування тими самими джерелами виходить з бажання правильно розв'язати питання. Ми вважаємо, що важливішим є факт поставлення п'єси І. Кочерги на чужині й ознайомлення нашого глядача з нею, а тим самим з нашою культурою.

Крім вищезгаданих промовців ще виступали: Б. Олександров, П. Степ, Л. Кемпе, П. Остапчук, Н. Тусюк.

Підсумовуючи, слід зазначити, що такі обговорення цікаві й потрібні, бо впроваджують обмін думок, викликають дискусії, загострюють думку й доказують що наше суспільство цікавиться своїм театром, його працею та репертуаром.

Р. Василенко,
поставник "Феї гіркого мигдалю".

Євгенія БІР

С П О Г А Д - С О Н

На плівці ночі чорної я бачу
такий чудесний кольоровий сон.
Здається, це було колись неначе...
Чи спогад з сном злилися в унісон?

Із піль дитинства радісно-прозорих,
де з сонця зіткані пахучі дні,
з безмежності просторів неозорих
знайомий синій вітер прилетів.

Знеможений, зворушеній докраю,
в безсиллі впав, б'ючись крильми
в вікно...
І скло розбилось з тихим дзвоном
жалю, бо плакати не вміло... не могло...
Де ж взяти сліз — стопити кригу
туги за золотиню поля, що цвіло,
і розірвати жорстких днів
напругу, щоб серце не розбилося... як скло...

НА СВІТАНКУ

Свіво лагідного ранку
налило по вінця бліском
сніжнозоро - променисти
срібні келехи лілей.

На ставку — обрус серпанку,
тканий ряскою взористо.
І вроčиста дивна тиша
причайлась поміж верб...

Хтось порвав разок намиста,
розгубив перлові роси
і з туману срібну крайку
на далекій моріжку...

А лілеї в сніжнім близку,
і вода погожа... Може,
Мати Божа на світанку
умивалася в ставку?..

**

Тихий затишок обняв гнуучу
ліщину.
— Червоніли жвили на ріці...
Не співай так голосно, мала
пташино!

— Щастя спить у мене на плечі.
Зупинився мовчки вечір серед лісу
і роздумує: чи далі йти?
Ти з яскравих зір намиста не
нанизуй,

— Карooke щастя не збуди...

Федеріко Гарсія ЛЬОРКА

Театр проти тих, у кого серце набите тирсою

Публіковану тут в українському перекладі доповідь на театральну тему великий еспанський поет виголосив свого часу з приводу однієї вистави його трагедії "Єрма".

Дорогі друзі! Давно вже я склав сувору обітницю — зректися будь-яких вшанувань, бенкетів або святкувань, влаштовуваних ради моєї скромної особи. Поперше, тому що я знаю, що з кожним з них кладеться камінь на нашу літературну могилу, а подруге, тому що я бачив, що немає нічого невтішнішого, ніж холодні іпромови на нашу честь, і немає жалюгіднішого моменту, ніж момент організованого — нехай і доброзичливого — успіху. До того ж я вірю — це по секрету, — що бенкети й вшанування приносять людині, яка їх приймає, невдачі й нещастя. Невдачі й нещастя що походять із зручної позиції друзів, які думають: "Ну, ось тепер ми виконали наш обов'язок супроти нього".

Бенкет це об'єднання фахових людей, що з нами їдуть, і в якому беруть участь люди, що в житті нас найменш усього зносять. Замість вшанувань, я б організував для поетів та драматургів напади й викиники, якими б нас гостро й палко залитували: "Чому ти нездатний виразити в одній особі тоискноту моря?", "Чому ти не наважуєшся розповісти про розпач ворожих вояків?". Найвисокіша вимога й боротьба змінюють душу мистця, що її дешеві лестощі лише розм'якшулють і розвалюють. Театри повні оманних, парниковими трояндами увінчаних сирен, і публіка задоволена й оплескүс, коли бачить набиті тирсою серця і чує діялоги, що бігцем линуть з уст. Та коли драматичний поет хоче захистити себе від забуття, він не повинен забувати про ті трояндні поля, що їх зрошують вранішня свіжість, ані про того голуба, якого поранив тасмничий стрілець, і який в очеретах б'ється у смертельній битві так,, що не чути ані стогону.

Тікаючи від сирен, побажань та фальшивих слів, я не прийняв жадних почестей, коли було вперше виконано "Єруму". Та я відчув найбільшу радість мого короткого авторського буття, коли довідався, що мадридська театральна родина попроси-

ла велику Маргаріту Хірху — цю акторку безплямного мистецького шляху, світич еспанського театру, подивугідну творчу виконавицю, — виступити у спеціальній виставі, щоб побачити її та її трупу, яка так близкуче діє поруч з нею.

За таку честь і увагу, значущу для даного вартого застанови театрального збудження, оскільки ми тут разом, дякую я всім найсердечніше й найширіше. Я промовляю сьогодні ввечері не як автор, не як поет, не як простий спостерігач багатою і панорами людського життя, лише як гарячий прихильник театру громадської акції. Театр це один з найвиразніших та найкорисніших засобів будувати будувати країну і барометр, який показує її велич або її спад. Чутливий і в усіх своїх гатунках добре встаткований театр може за небагато років відмінити почуття народу. Розшматований театр, в якому копита заступають крила, здатний розшматувати й приспати цілу націю.

Театр це школа плачу й сміху, вільна трибуна, з якої люди чітко показують старі або облудні моральні повчання і живими прикладами можуть висловлювати вічні правила людського серця й почуття.

Народ, який не допомагає своєму театріві й не підтримує його, якщо не мертвий, то в усікому разі смертельно хворий. Так само й театр, який не вловлює биття суспільного пульсу, пульсу історії, драму її людей незфальшовану своєрідністю її краєвиду та її духу, з реготом або слізми, — такий театр не має права називатися театром, а повинен зватись ігрецьким домом або місцем, де вчиняють гидоту, якою позначається марнування часу. Я ні на кого не натякаю і не хочу нікого ображати. Я говорю не про живу реальність, а про щось проблематичне, що накреслюється, але не розв'язується.

Кожного дня дорогі друзі, чую я розмови про кризу театру, і я завжди думаю, що це зло лежить не перед нашими очима, а в найприхованішому тайніку своєї істоти. Це не зло, що тимчасово виступає на поверхні, тобто, іншими словами, зло досягнення лише це глибоко закорінене зло, це, одне слово, організаційне зло. Коли актори й автори перебувають в руках чисто комерційних підприємств, які господарюють вільно й без літературного чи в якомусь розумінні державного контролю, — підприємств позбавлених будь-яких пересудів, усякої якимсь робом утвореної гарантії, — актори, автори та театр у цілому з дня на день дедалі більше й більше безпомічно йдуть до загибелі. Чудовий, легкий театр рев'ю водевілю й фарсу, тих гатунків, що іхнім пристрасним глядачем я є, ще міг би себе втримати й навіть врятувати. Але п'еса у віршах, історична п'еса і так звана гішпанська каруселя (співоче ігрище) щоденно відтискаються, бо вони належать до гатунків, які ставлять особливо високі вимоги. Вони могли б включитися в дійове оновлення, але немає авторитету: немає жертовної мужності, щоб ствердити їх серед публіки, яку треба присилувати до надуми, якій багато в чому треба протиставитися й щодо якої треба діяти всупереч. Театр повинен ствердитися в публіці, не публіка — в театрі. Щоб цього досягнути, автори й актори мусять здобути великий авторитет, чого б це не коштувало. Бо театральна публіка це те саме, що шкільна дітвора: суворий, поважний учитель, який від неї чогось вимагає і має слухність, є в пошані, стільци ж неохайні, недбаліх учителів, які не змушують учитися й учитися, обтикаються жорстокими голками.

Публіку можна повчати — стверджую, що я не кажу "народ", лише "публіка". Її можна повчати. Кілька років тому я був свідком яких копняків завдавано творам Дебюсі й Равеля, а пізніше я мав можливість спостерігати овациї, що їх влаштовувала широка публіка заперечуваним перед тим творам. Ці автори ствердилися, виходивши з високої, міродайної точки погляду, яка подолала точку погляду публіки. Так само, як Ведекінд у Німеччині, Піранделльо в Італії та багато інших.

Це треба робити для добра театріу і для шані та ієархії акторів. Треба зайняти гідне становище, в певності, що воно окупиться. Протилежність до цього — тремтіти з страху за софітами, вбивати фантазію, уяву та чар театру, який є завжди, завжди мистецтвом, завжди буде звисоченим мистецтвом, хоч і був такий час, коли мистецтвом називано все, що позбавлене смаку, щоб згустити

атмосферу, зруйнувати поезію, а із сцени зробити місце, відкрите вітрам з усіх сторін.

Мистецтво понад усе. Найшляхетніше мистецтво. І ви, дорогі актори, насамперед мистці. Мистці з голови до п'ят, бо ви з любови й покликання вийшли на підмостки, які означають поетизований, болючий світ. Мистці з нахилу й упередженості. У театрах, від найскромнішого до найвидатнішого, слово "мистецтво" повинно бути висписане в глядачівських залях і по акторських гардеробах. Якщо цього не станеться, то треба буде написати слово "торг" або ще інше, яке я не наважуюся вимовити. І — ієрархія, дисципліна, дух жертовності любов.

Я не хочу вас повчати. Я сам перебуваю в такому становищі, в якому потребують науки. Захоплення й упевненість диктували мені мої слова. Я не розмріявається. Я рясніо й холодно зважував те, що думаю, і, як добрий андалюсієць, я володію таємницею холодності, бо моя кров стара. Я знаю, що має слухність не той, хто говорить "сьогодні, сьогодні, сьогодні" і єсть при тому свій хліб просто з печі, лише той, хто з палким спокоєм споглядає в далині перший висвіт у настанні дня.

Я знаю, що має слухність не той, хто каже "притомъ притомъ, притомъ", встромлюючи свої очі в малесенькі шпари у віконниці, лише той, хто каже "взвтара, взвутра, взвутра" і відчує прихід нового життя.

З НОВИХ ВИДАНЬ

У видавництві "Ластівка" вийшли з друку три нові книжки: збірка поезій Л. Далекої "Легіт і бризи", ст. 64, збірка п'ес для шкіл М. Дейко "Оля перевізниківна", ст. 40 та оповідання і легенди з життя чорношкірих Нової Гвінеї, авторка Б. Сібо "Літаючі самоцвіти", ст. 64. Всі три книги мають кольорові обкладинки, в останній в тексті трикольорові малюнки. Дві із згаданих книг видано накладом Української висилкової книгарні в Австралії (п. Фокшан), а збірка п'ес накладом Української Центральної Шкільної Ради в Австралії.

Федір Одрач, "Щебетун", повість про Полісся, 291 стор., з портретом автора, обкладинка мистця М. Бутовича. Накладом ООЧСУ в Нью-Йорку, 1957 р.

Члени філії ОДУМ-у в Вінниці. Перший ряд зліва направо: М. Верхогляд, О. Шиманський, Ф. Осиченко, П. Беззачко. Другий ряд: І. Мачула, П. Чінченко, В. Степаненко.

Роман Пастернака "Доктор Живаго"

Невідомо — знав чи не знав соєтський письменник Борис Пастернак, що його роман "Доктор Живаго" можуть не прийняти до друку в Советському Союзі; можна думати, що підозрівав. У всіакому разі один примірник рукопису він дав італійському видавцеві Фельтінеллі, а той поспішив роман видрукувати (італійською мовою), видержавши натиск, зроблений на нього з кількох сторін, щоб роман не друкувати.

Насамперед, видатні італійські комуністи, що приїхали з СССР, показали видавцеві записку від самого Б. Пастернака, який просив повернути рукопис "для деяких уточнень і поправок".

Подруге, в Італію приїхав сам секретар Союзу соєтських письменників Сурков і, знайшавши Фельтінеллі, декілька годин умовляв його не друкувати роману, бо автор його переробляє.

Проте Фельтінеллі, зваживши очевидний інтерес соєтського твору, друкованого всупереч намагань соєтської цензури, роман "Доктор Живаго" таки видрукував італій-

ською мовою, а готове видати також в інших мовах: англійській, французькій, шведській.

В Англії роман друкуватиме фірма "Коллінс", до якої також зверталися вже соєтські чинники, щоб вона повернула рукопис авторові, але фірма відмовилася.

Покищо Пастернак прилюдно мусів заявити "протест", що західні видавці не дали йому зможи внести в рукопис потрібні зміни. Поновре, мусів визнати повну рабію тим соєтським критикам, які знайшли в рукописному романі (бо російською мовою роман ще не друковано і невідомо, коли буде надруковано) купу всяких "ідеологічних гріхів". Пастернак гріхів не заперечує ("був, — кається він, — ідеалістом!"), але просить повірити, що допустився їх не навмисно. При цій нагоді Пастернак, розуміється, щиро дякує соєтській владі, без якої він, мовляв, і письменником ніколи не був би.

З усього видно, що доведеться, мабуть, письменникові цілком відмовитися від закордонних видань свого роману.

Адміністратора "Молодої України" Василя ПАВЛЮКА вітаємо з нагоди його одруження з панною Вірою СУХОДОЛЬСЬКОЮ.

Молоді парі бажаємо всього найкращого у їх подружньому житті.

Редакція "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"

ОДУМІВСЬКА ХРОНІКА

НЬЮ-ЙОРК

Діяльність філії ОДУМ-у в Нью-Йорку в 1958 році розпочалася зустрічю Нового Року, яку влаштовано спільно з Головною Управою. Цього року одумівську зустріч Нового Року вшанував своєю присутністю дорогий гість з Європи — Голова Виконавчого Органу УНРади М. А. Лівицький. Плянується окрема ділова конференція молодих діячів ОДУМ-у з Головою Виконавчого Органу УНРади.

З нагоди Свят Різдва Христового члени філії ходили з колядкою. Хор колядників одвідав Президента УНР, д-ра С. Витвицького, генерала А. Загродського, священство та українських громадян, здебільшого батьків членів ОДУМ-у.

Члени філії брали діяльність у комітеті для відзначення сорокових роковин проголошення Української Народної Республіки. Роковини відсвятковано спільно з усіма українськими організаціями міста Нью-Йорку, але треба висловити категоричний протест проти непристойної, чорної роботи, яку роблять бандерівські організації. Не дивлячись на спільну заяву про одне свято та декларацію з цього приводу, не дивлячись на свій підпис під спільною заявою, бандерівці роздавали на цій маніфестації летючки, які очорнювали не тільки демократичні організації, а й великий період нашої Національної Революції та відновлення незалежності держави українського народу — Української Народної Республіки. Українське громадянство повинне зайняти своє становище до цього факту та дійти до відповідних рішень. УККА, нарешті, також мусить сказати своє слово, бо доки ж може існувати ганебний, ненормальний стан, що його створюють бандерівці?

У суботу, 25 січня ц. р., відбулися ширші збори філії ОДУМ-у, на яких обговорено план праці на перший квартал та полагоджено різні організаційні справи. Плянується відбутти одну-две прогулки, товариський вечір та дві-три дискусійні доповіді, приготовлені членами філії, а також участь у спільних святах та на доповідах, які будуть влаштовані відповідними науковими інституціями. У субо-

ту, 1 лютого відбулися урочисті сходини, присвячені бою під Крутами.

На зборах обговорено ширше справу нашого журналу "Молода Україна". Відбувається кампанія приєднання передплатників. Призначено кол. Віктора Кулія кольпортером "Молодої України" на місто Нью-Йорк. Йому допомагатиме кол. В. Гайдук. Усіх бажаючих стати передплатником единого журналу демократичної молоді просимо зголосуватися до В. Кулія.

Згідно з обіжником Гол. Управи ОДУМ-у в справі Коляди, філія виділила \$64.50 на пресовий фонд "Молодої України", дала свій даток у сумі \$32.25, покрила видатки за нерозповсюджені журнали, які надсидалося на філію, в сумі \$23.70 та передала \$30.00 з минулорічної забави, призначенні для "Молодої України". Таким чином філія передала для нашого журналу — \$150.45. Це покажчик того, що філія виконала обіжник Гол. Управи та відіяле належну увагу одумівським потребам. Справа в тому, що лише філії можуть фінансувати різні акції Керівних Органів ОДУМ-у та дбати про свій єдиний журнал. Всім відомо, що журнал завдячує своє існування тільки нашій активній молоді. Ми маємо дефіцит, а тому повічні прикладти всіх зусиль, щоб зробити наше видавництво самовистачальним та придбати необхідні фонди для видання важливої для нас літератури. Ми сподіваємося, що кожна філія, яка має в себе гроши, признається відповідні датки на загально-одумівські потреби. Якраз у цьому дусі філія в Нью-Йорку прийняла рішення, щоб у міру можливостей постійно дбати за фінансування нашого органу та одумівських справ.

Слід на цьому місці пригадати постанову нашого останнього З'їзду, який вирішив, що філії ОДУМ-у повинні скріплювати фінансову базу Головної Управи, проводити збирки тільки на одумівські цілі, або на цілі, які визначить Головна Управа. В цій каденції Гол. Управа постановила провести збирку на УНРаду з нагоди 40-их роковин проголошення Української Народної Республіки. Таку збирку філія Нью-Йорку провела, здається, одною з перших. Також філія призначила, згідно з обіжником Г. У. ОДУМ-у, \$32.25 на літні табори Юного ОДУМ-у. Так про філію в

Нью-Йорку. Тепер слово за іншими.

Е. Ф-ко.

НЬЮАРК

Останнім часом філія ОДУМ-у в Ньюарку провела ряд цікавих мистецьких імпрез та взагалі пожвавила свою діяльність. Після традиційних Андріївських вечорниць, що відбулися 14 грудня м. р., філія, разом з парафією св. Трійці, влаштувала Свято - Миколаївський вечір для дітей. Обидва вечори пройшли у винятково дружній та приемній атмосфері, нагадали нашій молоді традиції далекої Вітчизни, яку більшість з присутніх юнаків та дівчат залишили майже немовлятами. Багато праці до успішного проведення вечорниць приклади хлопці (вдекорування зали тощо) та дівчата місцевої філії, кожна з яких принесла власноручно приготовану вечерю. Вечорниці затяглися аж до півночі. Особливе призначення за їх успіх належить культивіту освітньому референтові філії В. МАРТИНЮКІВ.

Свято-Миколаївський вечір відкрив привітальним словом до дітей та батьків о. Ф. ШПАЛЕНКО. Він розповів про значення Свято-Миколаївського вечора в аспекті українських різдвяних звичаїв. Від філії ОДУМ-у вітав присутніх В. МАРТИНЮК. У мистецькій програмі вечора взяли участь: дитячий хор під диригентурою В. ПТАШИНСЬКОГО, К. ХАЛЕЦЬКА, В. ЖУРАВЕЛЬ, М. ПАВЛЕНКО, Г. ХАЛЕЦЬКА, В. ПАВЛЕНКО, В. ГАРАЩЕНКО, С. ТАТАРЕНКО, О. ТАТАРЕНКО, В. СКОРОХІД. Усе сценічне оформлення вдало виконав одумівець П. ШЕПЕЛЬ.

19 січня ц. р. організації міста Ньюарку спільно відсвяткували 40-річчя української державності. Губернатор стейту Нью Джерсі проголосив цей день Українським Днем, а український прапор, поруч з американським, повівав на ратуші Ньюарку.

Офіційна частина свята з прочитанням 4-го Універсалу УНР та Універсалу про з'єднання українських земель, з святковими промовами та мистецькою частиною, відбулася у великому приміщені Української Централі. Наша філія входила в склад спеціального свяtkового комітету, брала активну участь у підготовці цього величного свята та в його проведенні.

Іван П-ко.

ВІСТИ З УКРАЇНИ

"СВОБОДА СЛОВА"

Українські часописи писали про долю книжок українського підсоветського письменника Івана Микитенка. Після його знищення советська влада так докладно знищила всі його твори, що коли його тепер реабілітовано, то не можна було знайти його книжок. Коли б його дружина, ризикуючи власною безпекою, не була їх заховала, ледве чи вдалось би їх перевидати.

А ось інший приклад:

У 1957 р. Державне видавництво художньої літератури в Києві видало роман про "Трістана та Ізольду", Ж. Бедьє у знаменитому перекладі на українську мову непревершено-го мистця слова — Максима Рильського. Сам роман попереджений коротеньким вступним словом перекладача.

Багатьом відомо, що при кінці 20-их років або на початку 30-их той самий роман був виданий у тому ж самому перекладі теж у Києві. У тодішньому виданні була ще вступна стаття В. Савченка чи Б. Якубського.

А у виданні роману з 1957 р. вже цієї вступної статті немає.

Вияснення цього просте:

У свій час і М. Рильський, і Савченко, і Якубський попали в неласку московських вельмож. Рильський був ув'язнений і те саме сталося з обома літературними критиками. Роман про "Трістана та Ізольду" теж зник з книгарських полиць і зі свічию його неможливо було знайти.

Рильському вдалося якось виправитися з халепи і після різних мітарств він знову здобув ласку, але обидва згадані літературні критики пропали і слух про них загинув.

Роман Ж. Бедьє у перекладі Рильського знову з'явився на світ, але вже без вступної статті, бо її автор знищений советською владою. Чи буде він колись реабілітований — невідомо, а тому його творчість заборонена.

Така доля книжок у країні, де, за висловом Леніна, 'література одиночно свободна'.

юр.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ ТАКІ ОСОБИ:

O. Аксюк — Монреал	1
I. Передерій — Монреал	1
R. Підопригода — Лондон	11
N. Мриць — Клівленд	1
D. Завертайло — Чікаро	5
L. Худак — Дітройт	1
E. Федоренко — Бруклин	2
M. Панченко — Нью Йорк	1
V. Кулій — Нью Йорк	2
I. Павленко — Ньюарк	1
V. П. — Торонто	2

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ":

A. Бобровський — Вава	\$5.00
I. Саранча — Бруклин	1.00
G. Науменко — Фрігольд	1.00
P. Крамаренко — Бруклин	2.00
B. Пономаренко — Клівленд	2.00
B. Троцько — Редвуд Сіті	1.00
F. Гаращенко — Ньюарк	1.00
O. Шпірук — Нью Йорк	1.00
Я. Кривний — Бафало	1.00

Всім жертводавцям Редакція та Адміністрація "Молодої України" висловлюють сердечну подяку.

ЛІСТУВАННЯ РЕДАКЦІЙ:

П. Степ, Торонто. З уваги на брак місця, змушені перенести до чергового числа.

Л. Павлюк, Ошава. Використаємо в черговому числі.

М. Ситник, Чікаро. Опублікуємо в чергових числах. Журнал вишлемо.

С. Риндик, Чікаро. Просимо писати. Привіт!

В. Дубина, Чікаро. Дякуємо за книжки та за надіслані поезії. Використаємо в чергових числах.

В. Пономаренко, Клівленд. Матеріял одержали запізно до цього числа. Використаємо в наступному.

Г. Черінь, Чікаро. Матеріял одержали, дякуємо. Піде в черговому числі.

ЧІКАГО

Довший час філія ОДУМ-у в Чікаро відчувала дошкульно брак власного приміщення. Голова філії В. БІЛОУС запропонував тимчасово користуватися підвальною кімнатою в його будинку. Звичайно, місце не розкішне, але є де зустрітися, позмагатися в пінг-понг тощо.

Для пожвавлення праці філії вирішено збиратися щонайменше раз на два тижні, щоб вислухати короткий реферат на актуальну тему, виголошений кимось із членів філії. Багато одумівців працюють, вечорами ходять до школи й тому не можуть систематично слідкувати за світовими та українськими подіями. Доброю прикметою цих рефератів є ще й те, що кожний член має змогу брати участь у дискусіях, виголошувати реферати і тим самим призвицькавати себе до вільного обміну думками.

Темою первого реферату був "Сателіт землі" (американський), принцип його будови тощо. Доповідачем був Ол. КОНОВАЛ.

Борис ШЕРСТОЮК прочитав реферат на тему "Міжпланетне подорожування". Він з'ясував думки науковців про можливості польотів до Місяця, Марса чи навіть інших планет.

Звичайно, не можна поминути такої події в житті філії, як одруження нашого організаційного референта Данила ЗАВЕРТАЙЛА з симпатичною одумівкою Паракою БОЙКО. Молодій парі ми бажаємо всього найкращого.

На одних чергових сходинах Віктор БІЛОУС подав думки, як змінити фінансовий стан філії.

Наша філія брала участь у літературно-мистецькому вечорі, присвяченому 50-літтю Івана Багряного та 30-літтю його літературної діяльності. Цей вечір давала філія ДОБРУС, а одумівський хор виконав декілька пісень. Диригентом хору був наш приятель І. НАСТОЯЩИЙ. Павло КОНОВАЛ прочитав уривок з "Розгрому" І. Багряного. Молодий декламатор — одумівець Ярослав МЕРКЕЛО продекламував уривок з "Камери смертників" І. Багряного.

Чікагська філія по-справжньому пожвавила роботу.

О. К.